

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sådan
gik det til
VILHELM JUNG
fortæller

Erindringer Gyldendal

„Jeg har tit spekuleret på, hvorfor europæerne blev det man kalder „tropeadel“, så snart de kom til troperne. Det var jo europæerne, der havde magten. Det var dem, der bestemte, og dem, der stod i forreste række, fordi de havde viljen til at gennemføre det, de anså for rigtigt.

Det var dem, der lod urskoven fælde og i stedet plantede kaffe, tobak, gummi og meget andet, der skaffede føden til millioner af tropefolk, der ikke selv havde den drift, der bragte dem ud over en primitiv livsform. Den havde de kendt i århundreder, og hvorfor ændre den?

Den gamle sultan sagde en gang til mig: „Hvide folk har en gift i blodet. De kalder den *energi*.““

Uddrag fra bogen

Sådan gik det til

Vilhelm Jung fortæller

Bogen er blevet til
i samarbejde med
Anders Westenholz

Gyldendal

Sådan gik det til
Vilhelm Jung fortæller

© 1988 by Vilhelm Jung

Omslag: Nete Goldschmidt

2. oplag

Bogen er sat med Baskerville hos GB-sats, København
og trykt hos Nordisk Bogproduktion A.S., Haslev

Printed in Denmark 1988

ISBN 87-00-34104-5

Kapitel 1

Jeg er født den 16. november 1888 i Skive.

Far var boghandler, og som dreng blev jeg sat i boghandlerlære. I forretningen benyttede jeg selvfølgelig tiden til at læse en hel del af datidens forfattere, og navnlig var jeg interesseret i forfattere som Cavling og Holger Rosenberg, som beskrev livet for de danske i troperne.

Der var jo på det tidspunkt mange danske officerer ude i Dansk Vestindien, og danskere i Siam – man hørte jo altid om Richelieu og de andre derude. Jeg traf selv en ung officer, der lige var kommet hjem fra Belgisk Congo med elefanttænder, våben og mange andre interessante ting, og det satte jo fantasien i sving.

Jeg ville gerne have været officer, men da jeg kom på session i 1910, blev jeg taget til *Sygepasser af Anden Klasse*: Indkaldes kun i Tilfælde af Krig. Hvorfor jeg skulle være skruet så forkert sammen, ved jeg ikke, men det har sessionslægen vel syntes. Obersten, der kendte mine drømme om at blive officer, grinede ad mig, da jeg forsvandt ud af sessionsværelset med skjorten i hånden og tårer i øjnene.

Kort efter læste jeg et interview i en avis med en mand, der var kommet hjem fra Sumatra, hvor han havde plantet kaffe og gummi og tobak. Jeg skrev til ham i København, om han troede, han kunne bruge mig. Meget fornuftigt skrev han tilbage: „Det aner jeg ikke – jeg kender Dem jo ikke. Men kom herover og lad os tale om det.“

Jeg drog til København, og vi snakkede sammen i et kvarters tid, hvorefter han sagde: „Ja – kan De rejse om en måned, kan vi bruge Dem. Mit selskab, der ejer plantagen, er et lille svensk bolag med hovedkontor i Malmö. Lad os tage derover, så kan De underskrive en kontrakt, og så kan De rejse.“

Jeg tog altså med til Malmö og skrev kontrakten under.

Jeg var på det tidspunkt blevet kapitalist. Hvert år på min fødselsdag havde min far indbetalt 20 kroner til Bikuben, og da jeg var tyve år eller sådan noget lignende, fik jeg udbetalt en formue på 850 kroner, og med den kunne jeg vel sagtens erobre verden.

Jeg skrev hjem til mine forældre, at nu rejste jeg – de havde nogle andre labaner derhjemme, så de klarede det jo nok. Jeg var hjemme i påsken 1911 for at sige farvel til dem, hvorefter jeg tog toget til Hamburg, hvor jeg gik om bord i Prinz Eitel Friederich. Det var i midten af april.

Jeg sejlede til Antwerpen i Belgien, Southampton i England, Gibraltar ved indsejlingen til Middelhavet og Algier. I Genua kom der mange passagerer om bord. Det var et broget selskab af mange nationaliteter, og om bord havde jeg et par oplevelser, som har præget mig resten af livet.

Blandt passagererne var en ung tysker, der hed Paul Bertram, som skulle til Penang, og en ung franskmænd, Monsieur Lepage, som skulle til Saigon. Monsieur Lepage holdt sig for sig selv, da han led meget af hjemvé og havde grådanfald. Men Bertram og jeg promenerede op og ned ad dækket og havde det meget fornøjeligt sammen, mens vi glædede os til at komme ud i verden.

En aften, da Bertram og jeg gik på dækket, så vi helt agterude Monsieur Lepage, der hang ud over rælingen. Han havde begge arme strakt ud, som om han ville

springe ned i skruens piskende vand. Vi fór derhen, greb ham i skuldrene og trak ham tilbage på dækket, mens Bertram råbte: „Courage! Courage, Monsieur Lepage!“ Efter et øjeblik skubbede den unge franskmand os væk, knælede med foldede hænder og bad en bøn. Så rejste han sig, omfavnede os og udbrød: „Mes amis! Mes amis! Merci! Merci!“

Han var som forvandlet. Han var blevet *fri*. Fra det øjeblik ændrede hans opførsel sig fuldstændigt, og nu så også han frem til at skulle ud i den store verden. Han havde kappet navlestrengen til sit gamle fædreland, Frankrig, som han havde længtes sådan efter.

Det gjorde et meget stærkt indtryk på mig og har været bestemmende for mit forhold til mine medmennesker igennem hele livet; det, at blot et lille skulderklap, en lille hjælp, måske kan redde et menneske.

Mens vi sejlede gennem det Røde Hav, døde en kinesisk fyrbøder. Det har måske været varmen, der dræbte ham, og han blev, som det sig hør og bør, pakket ind i noget klæde og så, uden større foranstaltninger, verfet over bord. Som sømændene sagde, „hajerne skal jo også leve“. Et par dage senere skete det samme med en hol­ lænder.

Det var en hollandsk familie, mand, kone og tre børn; børnene var ganske små, måske to, fire og seks år gamle, og de glædede sig til, at faderen skulle fejre fødselsdag om bord, men dagen før fødselsdagen fandt de ham liggende død af et hjerteslag nede i sin kahyt. Det var en frygtelig sorg for hustruen og hans tre børn. Men Døden har jo ingen kalender, den arbejder med et timeglas og en le, og man ved jo ikke selv, hvornår timeglasset udrinder. Jeg tror nok, at han blev sænket i havet om natten. I hvert fald var der ingen, der oplevede det. Vi havde næsten en uges rejse endnu, inden vi nåede til Colombo, hvor han

kunne blive begravet, og i den frygtelige varme kunne man ikke opbevare lig i så lang tid. Det var en sorg, og det gjorde også et meget stærkt indtryk på mig.

Jeg var i Genua, Neapel og Port Saïd, hvor jeg gjorde indkøb hos Simon Artz. Det skulle jeg aldrig have gjort, for det, jeg købte, var ikke noget værd. Blandt andet havde jeg købt en hat, men første gang, jeg kom ud i regnen med den, klaskede den sammen, for den var lavet af avispapir og noget lærred med stivelse på – men flot så den skam ud!

Vi var i Adén og Colombo, selvfølgelig. Her var jeg i land; ude at se Ceylons dejlige strande og haver. Jeg steg af skibet i Penang på Malakka-halvøen, og sejlede med en lille damper over Malakkastrædet. Vi var tre passagerer.

Selv om det var tidligt på morgenen, var det glødende varmt. Vi svedte, mens S/S MALAJA gled ind gennem Deliflodens brede munding mod havnen Belawan. Vandet lignede flydende bly. På de malajiske fiskeres rusepæle sad hvidhovedede fiskeørne; når de slog ned i vandets overflade efter bytte, var det en slags tegn på liv – ellers virkede alt uddødt.

Efter at vi havde passeret en skarp krumning af floden, blev den smallere. Jeg så tydeligt nipapalmerne og mangrovesumpene på de stinkende, mudrede bredder, og bag dem de mørke bjerges konturer mod den blå himmel. Her tæt på land blev varmen endnu mere trykkende. Kort efter lagde damperen til bolværket i floden; herfra førte en smal, vaklende bro over til toldpakhuset.

Et par embedsmænd i hvide uniformer tog imod os, mens de kinesiske havnearbejdere under råb og skrig trak stålwirer i land og surrede dem om fortøjningspælene. De to andre passagerer havde været der før, så de forsvandt omgående, mens jeg stod dér med mine kuffer-

ter og nogle kinesiske kulier, som sled og slæbte i dem for at bære dem op til toldkontoret. De hollandske embedsmænd spurgte, om jeg havde ammunition og geværer og kanoner. Det havde jeg jo ikke, så jeg kunne bare gå igennem.

Nu var jeg altså nået til Sumatra; nærmere betegnet plantagelandet Deli. Østens Klondike, som det også blev kaldt på grund af den hurtige vækst – eller „De ubegrænsede umuligheders land“ – kært barn har som bekendt mange navne.

Jeg kom hen til et lille tog. Det var en smalsporet bane, og der var vist tre wagner i toget. På den ene wagner stod der med store bogstaver malet PERAMPUAN. Jeg tænkte Det er spændende! Det må du hellere se! Det viste sig, at perampuan betød kvinder på malajisk. De skreg alle sammen af grin, da jeg kom ind – de kunne jo straks se, at jeg var en grønskolling, der ikke havde begreb om, hvor han var kommet hen i verden.

Jeg forføjede mig hurtigt over i en anden wagner, og efter en times kørsel nåede vi byen Medan. Ja, mindst en time tog det, men der var også næsten 30 kilometer, så vi havde skam haft fart på. Jeg havde fået at vide, at jeg skulle gå ind på et hotel i Medan, og der var et varehus, Hüttenbach, som havde en dansk leder ved navn Albert Petersen.

Han sagde til mig, at jeg skulle have tolv sæt hvidt tøj, og der blev kaldt på en kinesisk skrædder, der tog mål af mig. Samme aften klokken seks blev de afleveret på mit værelse – tolv sæt.

Jeg havde ingen penge at betale med. „Nej, det er der aldrig nogen, der har,“ sagde Petersen, „men De kan betale, når De engang får råd.“ Han fik også sine penge senere.

Dagen efter tog jeg toget – jeg skulle sydpå. Plantagen

lå 140 kilometer længere mod syd, og jeg kørte med helt til endestationen, Tebing Tinggi.

Dér gik jeg hen til et hollandsk firma. Der stod en hollænder i døren, og jeg fortalte ham, hvor jeg skulle hen.

„Ja, dér kan du ikke tage dine store kufferter med. De kan stå her, så kan du få dem hentet senere. Jeg skal sørge for, at du får en hest og en vogn, for du har 75 kilometer at køre endnu.

Men nu skal du først gå over på hotellet og få noget at spise.“

Hotellet hed Heuberzee, og på terrassen sad en gammel tobaksplanter, som hed Piet Bezaan. Straks han så mig, bød han mig velkommen med stor hjertelighed – han har nok øjnet en villig elev: Nu skulle jeg lære at drikke genever. Det var absolut nødvendigt!

Der var ingen tvivl om, at han var ekspert på området, for han rystede stærkt på hænderne. Han gik straks i gang med undervisningen. Metoden gik ud på, at han lagde en serviet rundt om nakken; med højre hånd vikledede han hjørnet rundt om glasset, greb med venstre om serviettens andet hjørne og trak til, så glasset røg op til munden, hvor det blev tømt. Han viste mig det nogle gange. Han insisterede på, at jeg også skulle prøve, men jeg modstod fristelsen.

Samme Piet Bezaan var noget af en ener. I sin tid havde han tjent mange penge, men havde også brugt dem igen; han var jo tørstig. Foruden sin tørst havde han et glasøje, som han havde benyttet sig af i sin tid som tobaksplanter. Når han var blevet træt af at overvåge de kinesiske arbejdere, stak han sin stok ned i vejkanthen, anbragte et lille stativ øverst på stokken, pillede øjet ud og satte det på stativet, så det kunne kigge på kineserne. De var hundeanst for øjet, og så kunne han gå hjem og

slappe af. Ordningen fungerede glimrende, indtil en kineser en dag kravlede gennem grøften hen til stokken og smed en sæk over øjet. Hurtigt kom de andre farende, slog øjet ned på jorden, og blev ved med at tampe løs på det, til det var knust. Så virkede den fidus ikke længere.

Der var i det hele taget mange originaler ude i det land. I 1863 havde en ung hollænder, Jacobus Nienhuis, set nogle tobaksprøver, som en araber, Abdullah, havde bragt med fra Deli for at interessere europæiske handels-huse i Batavia for det ukendte land på Sumatras østkyst. Nienhuis så straks, at den tobak ikke lignede de tidligere kendte sorter. Den var tyndere, mere elastisk og egnede sig derfor glimrende til dæksblade på cigarer. Resultatet af Abdullahs besøg blev, at et par handelshuse besluttede at lade sagen nærmere undersøge, og sendte den unge Nienhuis til Sumatra.

Den dag, han steg i land, blev grundstenen lagt til Ostindiens bedst organiserede og rigeste plantagedistrikt, og i de følgende år var Deli stedet, hvor de, der søgte eventyret uden for den slagne landevej, drog hen. Det var riddere uden frygt og dadel, der satte stævnen mod Deliflodens mudrede bredder; riddere uden gods og guld, som jeg selv.

Min tur ned til plantagen foregik som nævnt i hestevogn. En meget lille vogn, der egentlig kun var en kasse sat på to hjul. Foran i kassen sad kusken, og foran ham traskede en lille hest af sted, og det blev hen under aften, før jeg nåede frem til plantagen, Limau Manis – det betyder egentlig den søde citron.

Dér tog en hollænder, Jan van Oosterzee, imod mig. Foruden ham var der to svenske assistenter. Den ene var syg og var derfor tvunget til at tage hjem; det var ham, jeg skulle afløse. Den anden var en svensk baron, Johan Ole Ragnar Gietta, som blev min ven for livet.

Jeg skulle indkvarteres i Afdeling 2, hvor assistenternes hus lå på en høj skrænt ned mod floden. Det var upraktisk, da afdelingen var tre kilometer lang, men her lå det i det mindste i skyggen af et par vældige duriantræer, og der fandtes både appelsinbuske, kokospalmer og bananer i haven.

Huset var blevet bygget for mange år siden af plantagens kinesiske tømrer med nogle javanesiske arbejdere som håndlangere, og hverken arkitekt eller bygningskommission havde været indblandet. Det blev nøjagtigt så skævt, som det burde være, før kineseren følte sig foranlediget til at rette på skavankerne. Man hænger sig ikke i småting, når man bor i urskovens skygge. Det var nærmere betegnet en firkantet kasse på otte gange otte meter, anbragt en meter over jorden på tykke pæle. Gulvets brædder var ikke fugede – det gav luft fra neden. Inddelingen var meget simpel; to meter høje, hvidkalkede vægge delte huset i fire lige store rum. Taget var af sammenflettede palmeblade; køligt og tæt, i hvert fald så længe, det var nyt. Begyndte det at regne, hængte man nogle store, kinesiske paraplyer op over sengen. Via en overdækket gang var hovedbygningen forbundet med bagbygningen, hvori det meget primitive køkken, badeværelse og betjenings værelser fandtes.

Det lignede med andre ord de hundrede andre assistenthuse, der lå langs plantagernes lange, øde veje, spredt ud over det store, varme land.

Kapitel 2

Jeg havde holdt mit indtog i huset under de store duriantræer.

Jeg var jo selvfølgelig, kan man godt sige, nybegynder. Mine sprogkundskaber var ikke særlig fremragende – ja, jeg talte nogenlunde godt tysk og kunne også noget engelsk og fransk – men hollandsk og malajisk kunne jeg selvfølgelig ikke.

Jeg havde købt en malajisk ordbog, men den havde jeg ikke tid til at studere, og den hollandske leder sagde: „Jeg gider ikke lære jer hollandsk – vi snakker tysk.“

Jeg blev sat til at kontrollere omkring hundrede gamle, kinesiske arbejdere; de skulle gennemgrave jorden, hvor man ville plante tobak.

Jeg gik op og ned langs den lange række gravende mænd; jeg havde fået at vide at jeg skulle råbe til dem: „Kutjimah! Kutjimah! (dybere! dybere!) Kamekamea! Kamekamea! (hurtigere! hurtigere!)“, og da jeg havde gjort det en otte dages tid, smed de mig ned i en grøft med mudder og vand og dunkede mig godt ned. Så var de af med mig, troede de.

Men ukrudt forgår ikke så let; jeg kravlede op, gik hjem og vaskede mig og blev sat til andet arbejde.

Den 1. januar 1912 oplevede jeg noget, som gjorde stærkt indtryk på mig: Kina blev republik.

Den kinesiske kejser blev afsat, og kineserne jublede. Kejseren var nemlig ikke kineser; han var Manchu lige-

som resten af kejserfamilien. Det var på hans befaling, at de kinesiske mænd gik med deres lange hårpisk, deres Tow-chang, og kvinderne med indsnørede fødder. Den dag skar alle kinesiske mænd deres lange Tow-chang af – en femtedel af jordens befolkning skiftede pludselig identitet. Kineserne var ikke til at kende igen; nu kunne de lade håret og skægget vokse ligesom almindelige mennesker. Det var en stor omvæltning.

Efter halvandet år blev plantagen solgt til Hollands største gummiplantage-selskab, der hed *Amsterdam*.

Jeg blev forflyttet, og vi fik alle at vide, at hvis vi ville gøre os forhåbninger om at gøre karriere – blive administratorer med andre ord – var det en betingelse, at vi talte, læste og skrev hollandsk.

Det var et hårdt krav, da vores arbejde begyndte om morgenen klokken 6 og varede til hen på eftermiddagen. Man var godt træt, når man havde gået ude i solen dagen igennem, og samtidig havde administrationen og opsynet med arbejderne.

Vi havde store protokoller, hvori arbejdernes navne stod. Var der noget, der skulle noteres, skulle det gøres dér; måske var der noget, som skulle trækkes i en arbejders løn af en eller anden grund.

Disse protokoller blev også omhyggeligt undersøgt af arbejdsinspektionen; det er en misforståelse at tro, at en planter kunne gå rundt og være en slags slavepisker. Så langt fra! Han stod under meget streng kontrol. Arbejdsinspektørerne kom uanmeldt på besøg på plantagerne; de havde deres tolke med og gik ude mellem arbejderne for at spørge, om de havde noget at klage over.

Jeg kom ud på plantagen Songei Dadab – songei betyder flod, og dadab er et særligt træ; altså Dadabfloden – og fik tilsyn med folk, der tappede gummi og gravede

jorden. For i jorden var det kvikgræs, der var skadeligt for træerne, og som derfor skulle graves ud.

Vores administrator – jeg vil kalde ham Nickel – var tysker; en uforfalsket tysker. *Stramm und militärisch*. Under sig havde han os syv-otte assistenter fra seks forskellige nationer. Den 1. og den 16. i hver måned havde vi fri; vi var i et muhamedansk land, hvor der ikke var noget, der hed søndag. Vi arbejdede fra om morgenen klokken 6, var hjemme et par timer midt på dagen, og fortsatte så med vort tilsyn om eftermiddagen.

Så indtraf en begivenhed, som jeg aldrig kan glemme. Det var den 1. august 1914. Det var fredag; vi var ovre hos den hollandske assistent og havde det hyggeligt. Det var om eftermiddagen, og vi sad over et glas øl og sludrede om løst og fast, da vi fik at vide, at der var udbrudt krig i Europa. Tyskerne havde invaderet Belgien, og det gjorde et frygteligt indtryk på os.

Den ældste assistent var englænder, desuden var der en belgier, en tysker, en hollænder, en schweizer og jeg som dansker. Vi blev lammede ved at høre nyheden, men vi lovede hinanden, at krigen ikke skulle få nogen indflydelse på vort kammeratskab. Vi var kolleger, og vi skulle vedblive at være gode venner.

Ja – det var vores hensigt. Det kom til at gå lidt anderledes.

Lederen af gummiplantagen var som sagt preusser. Endnu en begejstret tysker var en fabriksassistent med et navn, som han kun selv kunne udtale. Derfor kaldte vi ham *Hamborgeren*; vi omgikkes ham ikke, for han var en spytslikker og angiver, som fortalte Nickel alt, hvad han kunne opsnappe, krydret med hans uvilje mod os andre.

Den 27. januar 1915 kom en oppasser fra kontoret med et brev fra Nickel. Det var en middagsinvitation, og den kom som en stor overraskelse; med undtagelse af Ham-

borgeren havde ingen af os været gæster i hans hjem, da han var yderst påholdende.

Invitationen lød i oversættelse som følger:

I Anledning af, at Hans Majestæt Wilhelm II, Kejser af Tyskland, Konge af Preussen, i dag fejrer sin 58de Fødselsdag, indbydes De herved til at deltage i en Spisning og en Højtidelighed Klokken 7 i Aften i mit Hjem.

P.S. Brød skal medbringes.

Det var dog ikke på grund af Nickels påholdenhed, at vi skulle medbringe brød, men fordi plantagens bengalske brødbager på grund af drukkenskab var en meget ustabil leverandør. Ingen kunne nogen sinde være sikre på at have brød i huset.

Midt på dagen talte vi assistenter om sagen. Englænderen og belgieren afslog naturligvis at deltage i nogen form for selskabelighed i anledning af Kejserens fødselsdag, men de bad os andre gå derhen og glædede sig til at få et referat af højtideligheden.

Efter nogen snakken frem og tilbage blev schweizeren og jeg enige om at gå med for oplevelsens skyld, og klokken syv mødtes vi med hollænderen i haven foran Nickels bungalow, hvor også en berliner stødte til os.

Da vi kom op på verandaen, fik vi øje på et stort, kulørt glansbillede af Kejser Wilhelm i paradeuniform; et billigt farvetryk i forgyldt ramme. Foran kejserbilledet stod et lille bord, hvorpå der var anbragt to tændte stearinlys og en vase med blomster, og der var hængt en blomsterranke om billedets ramme.

Til højre for billedet stod Hamborgeren med blikket fæstet på et punkt i loftet; tilsyneladende så han os ikke.

Nickel bød os velkommen, og den javanske boy gik rundt med en bakke med sandwiches – bageren *havde* bagt den dag. På et bord stod der glas med genever og øl.

Så rankede Nickel ryggen, stillede sig i retstilling og

spurgte:

„Mine herrer. Ved De, hvilken pølse, De spiser?“

Vi gættede på Salamiwurst, Metwurst og flere andre slags pølse.

„Nej, mine herrer. Det er *Kaiserjagdwurst*.“

Tavshed.

„Det er Kaiserjagdwurst!“ gentog Nickel endnu højere.

Tavshed.

Nickel var tilsyneladende irriteret over vor ringe interesse for hans pølse, men fortalte dog med salvelsesfuld stemme, at hans bror var blevet indkaldt og nu var ved fronten.

„Lykkelige menneske! På Kejserens befaling kæmper han for sit fædreland. Han kan blive dekoreret med Jernkorset af 1. og 2. klasse. Ja, han har tilmed mulighed for at dø *heltedøden*, det højeste og stolteste, et menneske kan opnå. Og hvad kan jeg gøre? Intet!“

„De kan tegne krigslån,“ sagde jeg.

„Hvad siger De!“ råbte Nickel. „Mine penge! Aldrig – mit *liv* tilbyder jeg! Det må være nok.“

De omkringstående trak på smilebåndet, og der opstod en knitrende spænding i luften.

Nu tog Nickel opstilling ved kejserbilledets anden side, rømmede sig et par gange, tog et manuskript op af lommen og begyndte at læse.

„I dag vil vi takke Gud den Almægtige for den store gave, Han allernådigst har skænket det tapre, tyske folk: Tysklands Kejser og Preussens Konge af Guds Nåde, Wilhelm den Anden, der med sit folk i ryggen nu kæmper på to fronter, og som udtalte de ord, der greb alle rettænkende landsmænd om hjertet: *Gott strafe England*, og – – –“

I dette øjeblik blev han afbrudt af en vældig sværm flyvende termitter, som var blevet tiltrukket af lyset og

kom i titusindvis for at kaste vingerne. Der opstod forvirring og latter; kun Hamborgeren lod ikke til at bemærke noget, men stod ubevægelig med tårerne løbende ned ad kinderne. Termitterne krøb overalt på gulvet, på vægge og borde og på os. De krøb ind gennem ærmegab, halslinninger og bukseben.

Det gav anledning til delvis afklædning, og da det var overstået, ville vi tage afsked og takke vor vært for den interessante aften. Men Nickel bad os blive og høre hans tale til ende.

„Jeg fik jo kun takket Gud. Jeg bør også takke Kejseren og Hindenburg og de tapre tyske tropper, der kæmper så sejrrikt og uforfærdet på alle fronter.“

Da han var færdig med talen foreslog han, at vi skulle synge Kejsersangen, og intonerede:

„Heil Dir im Siegeskranz, Herscher des Vaterlands.“

Hans og Hamborgerens stemmer blev ledsaget af en bayrer, der sang sin yndlingsang: „In München steht ein Hofbräuhaus, oans, zwo, gesuffa!“ mens schweizeren og jeg sang: „Ein Prosit, ein Prosit der Gemütlichkeit!“

Men der var bestemt ingen *Gemütlichkeit* i luften!

Da Kejsersangen var overstået, meddelte Nickel os, at han var dybt skuffet, og at vi ikke oftere ville blive indbudt som gæster i hans hjem.

Vi sagde hurtigt tak for mad og farvel. Brødet tog vi med os, og snart var vi alle forsvundet.

På den plantage oplevede jeg engang en koleraepidemi.

Alle vore arbejdere blev regelmæssigt undersøgt af læger. Vi havde fremragende læger og glimrende hospita-ler til både indfødte og europæere. Det hele lå på et højt plan med effektive ambulancer, men de indfødtes be-greber om hygiejne svarer jo ikke altid til det, vi forstår ved hygiejne.

En morgen fik vi meddelelse om, at der var udbrudt kolera i nærheden. Vi lod omgående tusinder og atter tusinder liter te koge, og alle arbejderne fik at vide, at de ikke måtte drikke vand, der ikke var kogt – de måtte kun drikke te. Men der var jo altid nogen, der skulle forsøge noget andet, og kolera var tilsyneladende en sygdom, der spredte sig med vandet. Nogle af arbejderne skyllede mund nede ved en lille bæk, og i løbet af den første dag døde der næsten fyrre unge mennesker. Det gjorde et meget stærkt indtryk på os alle sammen.

Vi europæere var selvfølgelig blevet vaccineret mod alt mellem himmel og jord. Malaria fik vi kininpiller imod. Selv har jeg aldrig haft malaria, men det var der mange, der led under. Desuden var der dysenteri og, som nævnt, kolera. Kolera betød døden i løbet af få timer. Dysenteri var også en tarmsygdom, men mod den kunne man give indsprøjtninger, og jeg tror nok, at de fleste overlevede den.

På plantagen var vi naturligvis interesseret i at vore arbejdere var raske. Det var ikke tilladt at sende syge folk på arbejde, hvilket vi naturligvis heller ikke nærede noget ønske om. Men vanskeligheden bestod i at bedømme situationen, når de kom og meldte sig syge. Hvad ville det sige, at de havde ondt i maven? Var det en almindelig mavepine, var det fordi, de havde spist noget dårligt, var det kolera, var det dysenteri eller noget andet? Derfor sendte vi dem omgående på hospitalet! Det var et krav, vi stillede til arbejderne, at de skulle på hospitalet, fordi en administrator kunne blive straffet, hvis arbejdsinspektoren kom og fandt syge arbejdere på plantagerne.

Nå, men almindeligvis var det ikke det store problem. Vi var som sagt kun interesseret i at have raske folk, og der blev ikke sparet noget på at holde folkene sunde. Lægerne var fremragende, og hospitalet var tip-top, også

hvad udstyret angår.

Sådan en plantage var et lille samfund for sig. Nu vil jeg her fortælle om den plantage, som jeg selv kom til at lede, da jeg kom tilbage til Sumatra efter at have været hjemme på ferie i 1917, hvor jeg var blevet gift i Malmö med min dansk-svenske kone.

Jeg blev udnævnt til administrator på selskabets største plantage. Ganske vist var den delt i to, og jeg overtog først ledelsen af den ene afdeling. Da lederen af den anden afdeling skulle hjem på ferie, blev de to afdelinger slået sammen.

Plantagen lå langt borte fra Medan, som var landets centrum. Det var en by, der – da jeg kom derud – havde 22.000 indbyggere; i dag er der én og en kvart million. Den plantage, jeg kom til at lede, var fem kilometer lang og tre kilometer bred. Den var på 1500 hektarer, hvoraf de 1200 var beplantet med gummitræer. Det var det brasilianske gummitræ, hvis frø var blevet uds muglet omkring 1870 fra Brasilien til den Botaniske Have i London. Herfra blev de bragt videre ud til Malakka, og derfra igen spredt over hele Østasien.

Guderne må vide, hvorfor jeg blev administrator af denne plantage – de kendte mig ikke hjemme i Holland, i hvert fald ikke personligt, da jeg aldrig havde været der – og det vakte megen opsigt, at en mand på 30 år og med kun seks års erfaring blev udnævnt til chef for den største plantage, når der sad en halv snes ældre administratorer og havde håbet på at blive leder af den plantage.

Vi havde jo alle sammen vores månedsløn, men vi fik også tantieme efter plantagens udbytte: jo større produktion, jo større udbytte og jo større tantieme. Dér kom jeg altså til at ligge i spidsen.

Jeg havde en europæer på kontoret som en slags hoved-

bogholder, tre eller fire europæiske assistenter på plantagen og én på fabrikken, så der var rigeligt tilsyn. Desuden var der 1400-1500 arbejdere og deres koner og børn, så vi var et samfund på et par tusind mennesker. Det gjaldt så om at få det til at glide uden vanskeligheder af nogen art, og det gjorde det også.

Arbejderne fik deres løn, de fik deres mad, jeg krævede renlighed og havde opsynsmænd til at sørge for, at der altid var rent i arbejderboligerne; hver arbejder havde sit værelse, men jeg kunne jo ikke personligt gå ind i hvert rum og kontrollere renligheden. Efter arbejdernes eget ønske lod jeg opføre nogle hytter, og til hver hytte hørte der et stykke havejord. Det eneste, jeg forlangte, var, at de benyttede havejorden til at dyrke grøntsager. Som regel var det familier med børn, der sagde ja tak til at få en hytte; det var ikke noget, jeg tvang dem til. De kunne bare bede om det, så blev hytten bygget.

Plantagen lå som sagt ved en stor flod, Asahanfloden, der udsprang oppe i bjergene fra Tobasøen, der ligger 900 meter over havets overflade, og løb videre ud i Malakkastrædet nede ved byen Tandjong Balei. Dér boede Sultanen nede. Vi havde transporter op og ned ad floden. Jeg skulle have transporteret ris op til mine arbejdere, foruden de mange andre ting, der var behov for på plantagen; brændstof, olie til motorerne og lignende, og jeg skulle udføre den gummi, som vi producerede, næsten 600.000 kilo om året. Det skete i form af de såkaldte *smoked sheats*, røget gummi, som lå pakket i kasser med 100 kilo i hver. De blev sendt ned til udskibningshavnen i Tandjong Balei og herfra videre ud i verden.

Mit hus lå på skrænten ned mod floden med udsigt over mod urskoven, og langs med floden var der en lav bevoksning. Dér kom vi ikke ned, men det var en zoolo-gisk have uden bure. Dér holdt tigren til.

Kapitel 3

Tigren var et nyttigt dyr. Den jagtede vildsvinene, som kunne gøre skade på plantagen. Malajerne, den indfødte befolkning, og javanerne er jo muhamedanere, som ikke vil dræbe et vildsvin, så derfor fredede vi tigren. Vi var, havde jeg nær sagt, på hat med den.

På den modsatte side af floden lå der en schweizisk plantage, hvor man i årene 1914-18 opbevarede tiger-skind fra de nedlagte dyr. Ved krigens afslutning havde de 57 tiger-skind at sende hjem; det fortæller noget om, hvor mange tigre der var.

Men selv skød jeg ikke tigrene. Jeg er ikke jæger, og jeg har aldrig ejet et gevær. Vi levede i gensidig forståelse, tigren og jeg – jeg tog hatten af for den, når vi mødtes; det hændte et par gange. Jeg skal villigt indrømme, at jeg ikke følte mig alt for modig. Men de tigre, jeg havde der og i skoven angreb ikke mennesker.

Mit hus var i to etager; nedenunder havde vi en stor, åben veranda, badeværelse og et par gæsteværelser; ovenpå havde vi en stor altan, spisestue og soveværelser, hvor vi selvfølgelig gik op, når vi skulle sove. Når vi slukkede lyset på verandaen, så kom tigren frem på havegangene, og kunne så godt finde på at gå ind på verandaen. Næste morgen kunne vi se dens fodspor, så det var vi vant til.

Min kone var lidt ængstelig for at børnene skulle lege for tæt ved skrænten. Hun sagde til barnepigen, at de

skulle gå hen i den anden ende af haven, hvor der ikke var så stor chance for, at tigreren kom og tog ungerne.

Nu rygtedes det jo på de tolv-fjorten andre plantager, som selskabet havde på Sumatra, at oppe hos Jung på Bandar Slamats spadserede tigrene omkring på havegangen. En dag fik jeg besøg af en af selskabets ledere, en videnskabsmand, Dr. Pedro Arends. Han var tysk brasilianer, og vi havde noget arbejde at udføre sammen. Han blev indlogeret i vores gæstebungalow; den lå en halv kilometer fra vort hus, men som regel spiste gæsterne hos os.

Om aftenen efter dagens arbejde indfandt han sig hos os ved halv seks tiden. Vi sad på verandaen og fik et glas vermouth og snakkede med min kone, da han sagde: „Man siger, at I har tigre heroppe.“

„Ja,“ svarede jeg, „det har vi, men lige nu går de nede ved floden. De kommer først herop klokken halv otte.“

„Nå – kommer de på klokkeslæt?“

„Ja, det gør de,“ sagde jeg, sådan lidt overlegent.

Vi blev siddende og snakkede videre, og hen mod halv otte siger Dr. Arends, „nu er klokken snart halv otte.“

„Jah,“ sagde jeg, „men der er fem minutter endnu. Nu må De vente.“

Nu må jeg tilstå, at jeg havde hørt, at argusfasanen, den store, dejlige påfuglelignende fugl, som også holdt til nede i krattet, havde råbt sit *uaw-uaw-uaw*, og jeg vidste, at når den udstødte den lyd, var den blevet forstyrret af den sribede majestæt, som var på vej op i haven.

„Nå – foregår det sådan på klokkeslæt?“ gentog han.

„Ja,“ svarede jeg, „sådan er det her på plantagen.“

Præcis klokken halv otte hører vi ude fra haven et vældigt *UUH-UUH-UHH* og et brøl.

„Det må jeg sige,“ udbryder Arends, „det har De

arrangeret godt.“

„Ja, er det ikke ejendommeligt?“

„Ha-ha!“ grinede han. „Nej, dén får De mig ikke til at tro på!“

„Nej – det skal De heller ikke tro på,“ sagde jeg, men i samme øjeblik kommer hans chauffør farende ind på verandaen.

„Jeg tør ikke være derude! Jeg tør ikke være derude!!“

„Jamen, hvad er der dog i vejen?“

„Der går en tiger derude!“

„Sig mig,“ spurgte Dr. Arends, „er det virkelig rigtigt med den tiger?“

„Ja – hvad troede De, det var?“

„Fru Jung, har De noget imod, at vi går op på første sal?“

„Nej,“ svarede min kone, „det synes jeg er en udmærket idé, Doktor Arends.“

Jeg sagde til chaufføren, at han kunne gå ud i køkkenet sammen med boy'en og få noget at spise.

Da så de skulle hjem om aftenen, turde chaufføren ikke gå ud og sætte sig i bilen. Vi måtte kalde på en halv snes arbejdere, der kom med blikspande og fakler. De syntes, det var mægtig sjovt; de trommede på blikspandene og de sang og de lyste med faklerne, og midt i hele sværmen gik Dr. Arends og hans chauffør over til gæstebungalowen.

Næste morgen kom Dr. Arends og spurgte, „Sig mig, har De ellers noget, De vil tale med mig om?“

„Nej, det har jeg ikke, Doktor Arends.“

„Farvel. Jeg er gået. Her vil jeg ikke være.“

Der gik en fjorten dages tid, så kom vores hovedadministrator, en hollænder, Jan Keuter hed han, en stor kraftig mand.

„Håh!“ sagde han. „Hvad har du dog gjort ved

Arends? Han kom hjem og var helt rystet! Han havde jo oplevet en tiger! Hahaha! Vi gamle plantere, vi er da ikke bange for en tiger!!“

„Nej, det er vi ikke, Keuter.“

„Næh – det manglede da bare! Hahaha!“

Vi fik vores arbejde overstået, og bagefter spiste Keuter hos os, før han gik over til gæstebungalowen. Nu må jeg lige fortælle, at han havde altid en lille foxterrier med, og næste morgen klokken 6 kom han på kontoret – rasende.

„Hvad er det for noget! Hvad er det for noget! Den har ædt min hund!“

„Hvem?“

„Tigeren har ædt min hund!“

„Hvordan kan den det? Hvor var hunden?“

„Ja, hunden ligger altid foran min dør om natten.“

„Jamen, ved De hvad, Keuter, man serverer da heller ikke desserten lige for næsen af tigreren.“

Ja, nu var der kun en blodplet derhenne. „Har De ellers noget, De vil snakke med mig om?“

„Næh, det har jeg ikke.“

„Farvel. Jeg vil ikke være her mere!“

Så forsvandt han også.

Som man forstår levede vi dør om dør, jeg og tigreren.

Vi havde 300 hektarer skov og 1200 hektarer var beplantet plantage. Skoven havde vi, fordi vi skulle bruge træ til røgehusene. Derinde i skoven levede selvfølgelig også tigre, det vidste vi.

En dag kom jeg gående på grænsen mellem skoven og plantagen. Det var en eftermiddag ved halv tretiden. Jeg havde en stok i hånden, og så kommer der pludselig ud fra skoven en tiger, der sætter sig på vejen foran mig. Halen baskede lidt frem og tilbage, mens den kiggede på

mig. Vi var måske seks-otte meter fra hinanden. Jeg skal indrømme, at jeg blev blød i knæene. Jeg tog hatten af og gik ganske langsomt tilbage, og Majestæten forsvandt ind i skoven igen.

En anden dag kom jeg gående langs skovgrænsen; neden for en skrænt løb en lille bæk. Jeg kiggede derned, og dér stod en huntiger med tre små unger. Den kunne være sprunget op til mig, hvis den havde villet, men det gjorde den ikke. Den tog en unge ad gangen og gik ind i skoven med dem, og så var den borte.

Jeg har som sagt aldrig været jæger, men når man er ganske grøn og ung, kan det være spændende at komme ud på rigtig jagt. Jeg havde vel været på Sumatra et par år, da der en aften kommer en mand fra en landsby inde i skoven og fortæller mig, at hans sønner var blevet overfaldet af en tiger, og om jeg ikke godt ville komme og skyde den?

Det lød jo meget spændende, og jeg svarede, „jo, vi kan gå derud i morgen tidlig, når solen er stået op.“

Det gjorde vi. Jeg lånte et gevær af en hollandsk kollega. Tigreren, der havde overfaldet mandens to sønner, var et stort dyr, der spredte skræk og rædsel i landsbyen og omegnen. For at aflive den havde landsbyboerne bygget en såkaldt springlanse; et langt, spidst spyd, der sad fastgjort på en bøjelig træstamme, der var spændt tilbage. Når man trådte på et bræt, svippede spyddet frem og skulle så ramme tigreren i underlivet. Sådan var det også gået. De to unge mænd var gået hen for at dræbe tigreren, men den havde revet sig løs fra springlansen og var faret på dem og havde kradset og bidt dem i ansigtet, skuldrene og brystet.

Da jeg kom op i landsbyen, var vi først inde i huset, hvor de to unge mænd lå. Jeg sagde til dem, at de kunne komme på hospitalet, men det ville de ikke. Vi gik ud

sammen med fem-seks af landsbyens mænd; vi gik gennem en rismark. Da vi var kommet et stykke ind i marken, sprang jeg op på en træstub, og en halv snes meter længere fremme fik jeg øje på tigreren, som lå med forpoterne oppe på en stamme. Jeg løfter geværet og skyder – og så står der en vældig sværm fluer op fra den. Tigreren var død. Men jeg havde da vist mit mod, og det trøstede mig. Men dyret var desværre allerede gået i forrådnelse, så den blev der ikke noget tigerskind ud af! Men af de store hjørnetænder tog jeg de tre – der var en malaj, der snuppede den fjerde. Jeg ville gerne have haft dem alle sammen; jeg brugte dem senere til brevåbnere. Det var min første tigerjagt.

Den næste – og sidste – blev filmet. Det var meget dramatisk! Direktionen i Amsterdam havde sendt en filmfotograf ud til os, fordi man i Rigsdagen havde drøftet, hvordan folk blev behandlet ude på plantagerne. Der har jo altid været skarpe modsætninger med hensyn til arbejdet og livet ude i troperne.

Filmfotografen ankom sammen med en herre, der skulle lede det hele. Fotografen var to meter høj, og hans kone vist en meter og halvtreds. De boede på plantagen hos os. Manden der ledede det hele spurgte, om de ikke kunne få lov til at filme en tigerjagt. Vi havde jo så mange tigre.

„Hov-hov,“ sagde jeg, „de kommer jo ikke sådan spadserende. Og jeg er ikke rigtigt glad for at skyde tigre. Men nu skal jeg ringe til min kollega her ved siden af og spørge, om han ikke kan fange en, for han har vistnok et par stykker, der generer ham.“

Det var en tysker, der hed Liewatt.

„Liewatt,“ sagde jeg til ham, „kan du ikke fange en tiger?“

„Jo, det kan jeg godt,“ svarede han, da han havde fået

situationen forklaret, „men så skal I komme så snart, den er fanget, for jeg vil ikke have, den skal sidde og lide.“

Så jeg sagde til lederen og fotografen, at de måtte regne med, at den kunne være fanget i morgen tidlig. Klokken halv seks næste morgen ringer Liewatt og siger, „tigeren sidder i saksen. Kom med det samme. I kan fotografere den, når solen står op.“

Udmærket, svarede jeg og ringede over til vores gæstebungalow og sagde til lederen, „nu må I komme, for nu er tigeren fanget.“

„Jahh, men vi står da ikke sådan op midt om natten.“

„Det er da ligegyldigt med midt om natten,“ sagde jeg. „Klokken er halv seks, og dyret skal ikke sidde og lide.“

„Jamen, vi kommer senere.“

Så ringede jeg til Liewatt og sagde, „hør, tag og skyd dyret, de kommer senere. D’herrer er ikke stået op endnu.“

Den blev skudt og lagt ind i et badeværelse, hvor der var lidt køligt, og ud på formiddagen dukkede d’herrer op. Så tog vi over for at se på tigeren, og den blev hentet ud i solen, og så skulle vi arrangere tigerjagt.

Nu var den jo altså blevet så stiv som et bræt, og det var ikke nemt at lave en levende tiger ud af det. Vi tog et par runde træstammer og anbragte dem ved gangen i haven, hvor den grænsede op til højt græs. Inde i det græs lagde vi tigeren med dens stift udstrakte forpoter, så den kunne ligge og rulle på træstammerne. Der lå to javanere bagude og trak tigeren frem og tilbage i bagpoterne.

Filmen begyndte med, at en assistent stod oppe i huset og kiggede ned i haven – det var et paprør han havde at kigge igennem. Så ser han nede i haven en tiger og kommer jo farende ned for at skyde den. Den ruller frem og tilbage, og han skyder ned i havegangen, så gruset stod op om ørerne på os, og med de stive poter i vejret

blev tigreren drejet om på ryggen.

Så skulle det jo fejres, at vi havde været på tigerjagt. Vi skulle binde poterne sammen og stikke en træstamme ind mellem dem, så nogle indfødte kunne bære jagtbyttet på skuldrene. Men poterne var så stive, at de måtte hoppe og stampe på tigreren, før de kunne få det arrangeret rigtigt. Seks indfødte bar den så på skuldrene, mens vi europæere fulgte bagefter under klapsalver og hurrasang.

Jeg så aldrig filmen, der jo også viste meget andet på plantagen, blandt andet vort hjem og hvordan vi levede. I Amsterdam spurgte jeg senere, om jeg ikke kunne få en kopi, men jeg fik at vide, at den film skulle jeg ikke nævne. Den herre, der havde ledet optagelsen af filmen, havde meddelt direktionen, at den ville koste 15.000 gyl- den, men da regningen kom, var den på 70.000 – så snakkede man ikke mere om den tigerjagt!

Kapitel 4

I nogle år havde jeg en malajisk assistent. Det var Tungku Abdullah, en søn af Sultanen. Abdullah skulle lære plantagedrift, da hans far også havde plantager. Abdullah havde været på en slags planterskole på Java, og blev så engageret af mit selskab, fordi vi havde så mange interesser i sultanatet.

Han var en mægtig flink ung mand, der omgående faldt til, men han var jo af fyrstelig slægt, og en malajisk fyrste har en følgetiger, der beskytter ham. Det er ikke altid, man kan se den, men den er der. Og det var årsag til, at jeg ikke kunne fange en tiger til Hertugen af Mecklenburg-Schwerin.

Han var kommet på besøg hos Geheimraat Doktor Ernst Fickendij. Geheimråden havde været embedsmand i Tysk Cameroun på vestkysten af Afrika, hvor Hertugen af Mecklenburg-Schwerin havde været guvernør, og de kendte hinanden derfra. Fickendij boede kun en halv snes kilometer fra mig; han ringede til mig og sagde: „Hør, kan du ikke fange en tiger, for Hertugen af Mecklenburg vil gerne skyde en.“

Så sagde jeg til Fickendij: „Ved De hvad, Geheimraat, jeg holder ikke af at skyde tigre eller at fange dem.“

„Men Hertugen vil altså gerne skyde en, og han er jo en slægtning af Deres dronning.“

Det lød altså sammen meget interessant, så jeg svarede: „Nå, men lad mig så prøve at stille en fælde op.“

Og det gjorde jeg også, det vil sige, jeg lod nogle arbejdere lave den. Den bestod af nogle stokke, der var rammet ned i jorden, så de dannede et smalt bur; i den ene ende var der lokkemad, og i den anden var der en falddør, der faldt ned, når tigreren var gået derind. Det gjaldt bare om at gøre buret så smalt, at tigreren ikke rigtigt kunne udnytte sine kræfter. Så skulle Hertugen komme og skyde den dér. Jeg efterså fælden; den var helt i orden. Der skulle sættes nogle høns ind som lokkemad, men en time efter brændte den. Lynet var slået ned i den, fortalte arbejderne mig. Jeg havde ærligt talt ikke set noget lyn, men jeg lod bygge en til. I dén slog lynet også ned, og næste dag fik jeg bygget en tredje; lynet slog stadigvæk ned.

Så ringede jeg og sagde: „Hør nu her, Fickëndij; den går altså ikke. Lynet slår ned i tigerfælderne. De må sige til Hertugen, at han kan købe et tigerskind inde i Medan; det er den eneste måde, jeg kan hjælpe ham på.“

På den måde beskyttede Abdullahs følgetiger ikke blot prinsen, men også sine vilde frænder i junglen.

Abdullah var en ung mand på 22-23 år, meget levende og meget interesseret i alt det, han lærte og meget dygtig; han blev uden vanskeligheder accepteret af de andre assistenter. Men når han besøgte os, måtte der for Guds skyld ikke serveres noget, der havde med svin at gøre. Han var muhamedaner.

Når hans far ringede og spurgte, om han måtte komme og drikke te hos os sammen med sin hustru, Tungku Pamasuri, bad jeg Abdullah se efter i køkkenet, at der ikke var noget, der var urent. Det kunne ikke nytte at lade en kineser eller min kone lave mad, for vi er jo urene – det skulle være muhamedansk helt igennem. På det punkt var Abdullah uundværlig. Så kom den gamle Sultan, som boede omkring halvfjerds kilometer borte, og vi

havde det altid hyggeligt. Han holdt så meget af at danse med min kone. Et par gange om året var der en fest i den europæiske klub nede i Tanjong Balei; måske tog vi derned, og så var der i reglen bal, og Sultanen drak gerne et glas champagne. Der stod nemlig ikke i Koranen, at man ikke måtte drikke champagne.

En aftenstund ringede Abdullahs onkel, Tungku Mussa, og sagde: „Hør, sig mig en gang, kan Abdullah få fri et par dage? Hans far vil gerne tale med ham.“

„Selvfølgelig kan han det,“ sagde jeg til ham, „det er da indlysende. Er det noget særligt?“

„Ja, han skal giftes.“

„Nå,“ sagde jeg, „det har han ikke sagt noget om.“

„Nej, det ved han heller ikke. Du kan godt sige det til ham.“

„Næh, den går ikke,“ sagde jeg. „Men jeg skal sende ham ned i morgen.“

„Nå, men det er udmærket. Så kan han godt blive borte et par dage?“

„Ja, han kan blive borte så længe, det skal være.“

Næste morgen gik jeg op til hans afdeling og sagde: „Hør, Tungku Abdullah, Deres onkel, Tungku Mussa har ringet i går aftes og sagt, at Deres far vil tale med Dem, så jeg må bede Dem om lige at tage min vogn og køre ned og så hilse Sultanen fra mig.“

„Hvad vil Far snakke med mig om?“

„Det aner jeg ikke,“ sagde jeg. „Det må De snakke med ham om.“

Der gik tre dage, så kom Abdullah tilbage, meget slukøret.

„Far vil have, jeg skal giftes.“

„Til lykke med det, Tungku Abdullah! Det var da storartet.“

„Nej, det er det ikke,“ svarede han, „for jeg har en pige

på Java, jeg vil giftes med.“

„Nå. Men sagde De ikke det til Deres far?“

„Nej, det gjorde jeg ikke. Jeg må ikke tale imod Far. Jeg skal bøje mig for Fars vilje. Men jeg er fortvivlet. Jeg aner ikke, hvad jeg skal gøre.“

„Jamen hør nu her, Tungku Abdullah, det er da sikkert en udmærket ung dame, De skal giftes med. Hvem er hun?“

Ja, hun var datter af Sultanen af Serdang.

Nå ja, men det er da vist et udmærket parti.

Ja, men pigen på Java ...

„Jah,“ sagde jeg, „det ...“

„Den eneste, som kan forhindre, at jeg bliver gift, det er Dem.“

„MIG!?!“ sagde jeg, „hvordan vil De have det?“

„Jo, De kan sige, at jeg ikke kan få fri, når Far siger, der skal være bryllup.“

„Nej, Tungku Abdullah, næh, den går ikke. Den tror Deres far ikke på. Jeg skal ikke blandes ind i sultanfamiliens indre forhold.“

Der gik nogle måneder, så fik Abdullah at vide, at nu skulle han giftes. Han var borte i tre uger, kom tilbage og var strålende lykkelig.

„Hun er så skøn, så skøn!“ fortalte han. Sikken en hud, hun havde, og hun var så yndig. Høj og flot. „Og så har hun en næse ligesom Deres.“

Hvordan han kunne finde det yndige i det forbjerg, jeg havde, ved jeg ikke, men han mente vistnok, at hun ikke havde en flad næse – hun havde ben i næsen. Det havde hun også i virkeligheden. Hun besøgte os senere og var meget, meget charmerende. Et yndigt menneske i enhver henseende, og – ja, nu er de jo døde og borte.

Kapitel 5

En gang, jeg var hjemme i Danmark, havde inspektør Thomsen på Nationalmuseet bedt mig om at samle nogle stenalderredskaber fra Ostindien og bringe dem med hjem. Men jeg skulle på det tidspunkt bo i Batavia, og det er jo ikke så nemt at finde stenalderredskaber i en stor by. Men heldigvis kendte jeg i hvert fald den ene af de videnskabsmænd, som arbejdede med stenalderredskaber på det stedlige museum. Han hed Stein Callenfels, også noget af en fantasifigur. De indfødte sagde, at det godt kunne være, at hans mor havde været et menneske, men hans far havde været en guddom.

Da jeg kom til Batavia, gik jeg derfor ind på museet og hilste på dem. Der var Callenfels og en anden inspektør; han hed van der Hoop. Han havde oprindeligt været flyver og var den første, der fløj fra Holland til Ostindien, hvorefter han var blevet arkæolog.

Men det lykkedes mig at få samlet nogen og tredive stenalderredskaber. Man skal huske på, at i den indfødte befolknings idéverden er en stenøkse en *lyntand*, det er *tordenkilen*, der slog ned. I lynet sidder der en tand, og det er dén, der dræber et menneske. Så når man skal samle stenalderredskaber derude, skal man ikke tale om stenøkser, for en økse er afjern, det ved enhver. Nej, det er en lyntand, *Gigi gledék*. Jeg havde aftalt med museet, at kom der nogen og ville sælge sådan en lyntand, og museet ikke ville have den, så skulle de sende dem hen til hotellet til

mig og meddele mig, hvilken pris, de syntes var rimelig.

En dag opdagede jeg på et torv i Batavia, at de indfødte sad og slog lyntænder i stykker. De var lavet af agat eller kalcedon, og de indfødte sleb dem videre til smykkesten. Jeg købte alle dem, de havde.

Jeg havde lovet museet at vise dem, hvad jeg samlede, for jeg skulle have tilladelse til at bringe dem med mig ud af landet. Der var to former, som var ret almindelige. Den ene var ret flad, den anden var tagrygformet, eller bådfornet, som de kaldte det. Der måtte have været en overgang mellem de to, men den kendte man ikke. Men den dag på torvet i Batavia fandt jeg en lille, firkantet økse, hvor der var en antydning af en tagryg på. Den stoppede jeg i lommen og gik ned på museet og sagde til van der Hoop: „Her skal du se. Her har jeg fundet noget, som du ikke har magen til.“

Han blev vildt begejstret.

„Den har du ikke lov til at tage med til Danmark.“

„Ja, men jeg har lov til at *have* den. Jeg har lov til at have den henne på hotellet.“

„Nej! Hvad vil du have for den?“

„Jeg handler ikke med sten. Men nu skal jeg sige dig noget, van der Hoop. Du har ude i dit skab to agatarmbånd, og der vil jeg så have det ene.“

„Er du tosset! Det er jo klenodier! Det kan der slet ikke være tale om!“

„Så er der heller ikke tale om, at du får denne her.“

Sådan sad vi lidt og snakkede venligt med hinanden, og han blev mere og mere interesseret i denne her økse. Til sidst gik han ud, kom tilbage og sagde: „Værsgod, der har du dit agatarmbånd. Det plejer vi altså at bruge, når vi viser vore ting ude omkring i verden. Nu har jeg kun ét tilbage.“

„Jamen, så får København det andet.“

Da jeg skulle rejse hjem i august 1935 og stod i hotellet og drak afskedsøl med mine venner, kom der to indfødte javanere med en lille æske. Deri lå der en økse, hvor den ene ende var tagrygformet og den anden ende var flad. Dér havde vi overgangen! Den købte jeg og stoppede i lommen, så den fik de altså ikke at se på museet i Batavia. Den ligger på Nationalmuseet i København.

Jeg sejlede hjem med en fransk damper til Marseille. I Colombo kom en engelsk læge om bord; han havde været i Britisk Indien og var nu på hjemrejse. Jeg viste ham de stenøkser, jeg havde med hjem, og de lod til at interessere ham i høj grad. Da han kom til London, røg han op på British Museum og fortalte dem om min samling.

Nu må jeg indskyde, at foruden det, jeg havde samlet, lod jeg på museet fotografere alt det, jeg ikke kunne få, så man har mulighed for på Nationalmuseet at se på lysbilleder økser fra den allerældste tid, overgangsformerne og bronzealderen, hvorfra jeg heller ikke kunne få noget, helt op til historisk tid. Der er vist ikke mange museer i verden, der har noget tilsvarende.

To dage efter, at jeg var kommet hjem, fik jeg brev fra lægen i London. Han havde været på British Museum og skrev til mig, at jeg kunne sende det over og forlange, hvad jeg ville.

Nå. Det lød jo meget fristende. Jeg gik ned på Nationalmuseet og sagde til inspektør Thomsen: „Ja, nu er jeg tilbage igen, og jeg har også noget med til Dem her, men den første tid vil jeg gerne have lov til at beholde det hjemme. Nu skal De bare se. Og se her, der er kommet et brev fra en ven i London.“

Det blev Thomsen meget betænkelig ved, „for midlerne fattes,“ sagde han, og så trak han sig i fipskægget.

Den stakkels inspektør Thomsen havde 1500 kroner om året til at købe ind for, og som han sagde, „det jeg kan

få for 1500 kroner, vil jeg ikke have, og det, jeg vil have, kan jeg ikke få for 1500 kroner. Så dér sidder jeg.“

Men han fik de økser, jeg havde, og hele min samling ligger nu på Nationalmuseet. Senere har jeg også på mange andre måder kunnet støtte Nationalmuseet og deres indsamlinger; det synes jeg, man skal gøre.

Den etnografiske afdeling er verdens ældste etnografiske museum, og man kan jo slet ikke vurdere, hvad deres samling er værd. Den fortæller folkenes historie, og det ejendommelige er, at de smukkeste stenalderredskaber er lavet i Danmark, Egypten og Ostindien – det er der flere, der har fortalt mig, og det synes jeg i øvrigt også selv.

Kapitel 6

Da jeg var blevet tredive sad jeg`altså som administrator på en stor plantage. Mine assistenter var gamle kolleger. Nogle af dem var ældre end jeg selv; der var vist en af dem, der oven i købet var gift.

Så sker der det, at gummipriserne begynder at dale og dale. Det var jo bagsiden af plantagelivet, at man ikke selv kunne bestemme prisen på det, man producerede. Priserne bestemtes på verdensmarkedet. Hvis der ikke er et stort forbrug af gummi, og produktionen bliver for stor – ja, så ryger priserne ned. De dalede meget langt ned.

I 1921 eller 1922 kom der meddelelse fra direktionen i Amsterdam om, at jeg skulle afskedige flere assistenter. Tilbage skulle der kun være én assistent i plantagen, én i fabrikken og mig selv. Resten skulle afskediges. Og det var hårdt. Der sad jeg over for mine gamle kolleger og måtte fortælle dem, at de skulle rejse hjem til Europa. Ikke nok med det, men jeg skulle afskedige mellem 600 og 700 javanske arbejdere, som skulle sendes tilbage til Java. „Og så forventer vi, at plantagen bliver vedligeholdt, og at produktionen stiger.“

Det er jo typisk for en direktion, der sidder på et kontor i den anden ende af verden! Nå, men gøres skulle det – det drejede sig om plantagens overlevelse.

Ovre på Malakka var det lige så galt for englænderne. Englænderne indskrænkede deres produktion, men det ville hollænderne ikke, og så steg priserne pludselig. Det

gav stor gevinst, og det kunne jeg jo kun profitere af. Det var dejligt, da det vendte. Vores Generaldirektør kom derud; jeg havde lagt et budget for det følgende år, der viste, at plantagen gav overskud.

Han hed van Leeuwen Boomkamp; en typisk hollænder. Stor og kraftig, på mange måder et pragtfuldt menneske, meget forstående og indsigtfuld. Han boede en uges tid oppe på plantagen hos os.

Jeg havde en meget stor motorbåd, der trak lægterne de hundrede kilometer ned til udskibningshavnen og tilbage. En dag foreslog jeg Boomkamp, at vi kunne sejle ned ad floden til en oliepalmeplantage, som også ejedes af selskabet, en snes kilometer længere nede ad floden. Det syntes han var en glimrende idé. Jeg ringede og forberedte dem på vor ankomst, så de kunne lave lidt mad; så skulle vi tage hjem om aftenen med vogn.

Vi sejlede klokken to, og et stykke nede ad floden passerer vi et hus, hvor der ligger en malaj og synger af hjertens lyst. Nede i haven gik hans kone og tre-fire børn; jeg ved ikke, om de plantede ris eller grøntsager, de gik der og krattede rundt mellem planterne, og Boomkamp siger til mig:

„Kan De forstå, at en voksen mand kan udholde en sådan tilværelse?“

„Jeg kan forstå, at *han* kan udholde den,“ svarede jeg. „Han er muhamedaner. Han er fatalist. Skal jeg være rig, så bliver jeg rig. Det er Allahs vilje. Skal jeg være fattig, så er jeg fattig. Det er også Allahs vilje. Og den bøjer man sig for. Han har jo alt, hvad han kan forlange af tilværelsen. Han har hus, han har kone, og han har børn. Han har floden her; der er sikkert et par ruser, hvor han går ned et par gange om dagen for at se, om der er en fisk deri. Han har limpinde her i nærheden af huset, går ud og ser, om der skulle sidde en fugl fast, og hans kone og børn

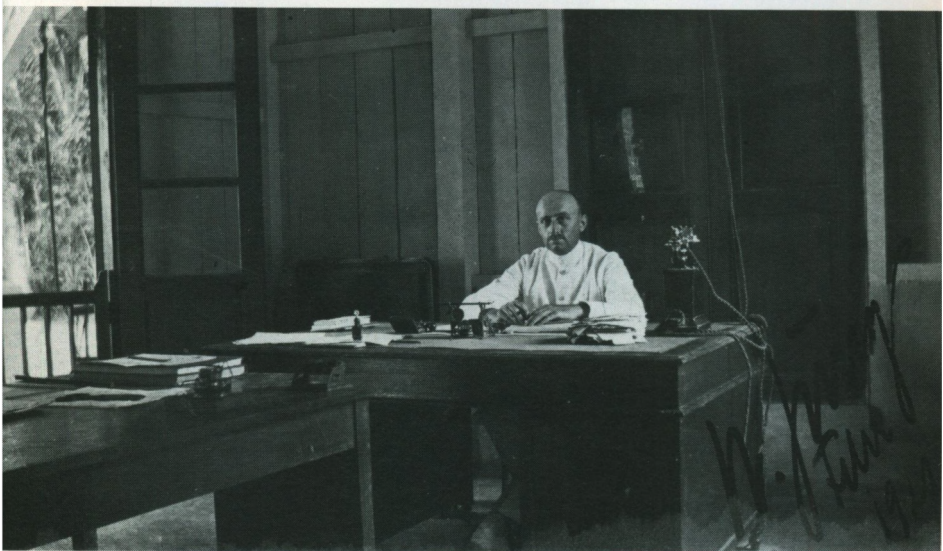
sørger for haven; han har formodentlig en abe, der kan fare op i palmen og dreje en kokosnød ned – hvad skal han med mere?”

„Jah, men når jeg har modgang, så arbejder jeg mig igennem den.“

„Jamen han har ingen modgang, for hvad der sker, det er Allahs vilje. Han er flintrende ligeglad med gummipriser og oliepriser og diamantpriser og guldpriser og tobakspriser og alt det, De spekulerer over. Hver eneste dag får De telegram fra Amsterdam om, hvordan det står til – han er da ligeglad. Han har jo livet her. Det er hans liv. Han har kun én eneste bekymring, og det er den skat, som Sultanen skal have en gang om året. Det er 2 gylden og 40 cent. (Det var 3 kroner og 60 øre.) Hvor i alverden skal han skaffe dem? Ude i skoven, hvor der ingen penge er? Men dette skrækkelige menneske – Sultanen – han skal have penge. Og så tager hans kone en kylling eller en høne under armen og går op til min kone, der er et godt menneske, og fortæller om denneher forfærdelige Sultan, der nu skal have penge igen, og min kone giver hende 5 gylden for den høne, som hun kunne have fået for 10 cent, og så er året jo reddet. Sultanen får sine 2 gylden og 40 cent, der bliver 2 gylden og 60 cent tilovers – det er nok til klæder til hele familien. Hvad vil han med mere? Han har ingen sorger. Det er Dem, der har Deres bekymringer, Boomkamp, fordi De tilhører en anden race og en anden religion og har andre interesser. Han skal ikke arbejde sig igennem noget.“

Vi kom ned til oliepalmeplantagen og havde en hyggelig aften – den blev lidt fugtig, men vi kom da hjem i rette tid og op igen næste morgen.

Senere blev jeg tilbudt administrationen af oliepalmeplantagen, men jeg snakkede med min kone om det – hun var i parentes bemærket den klogeste af os to – og

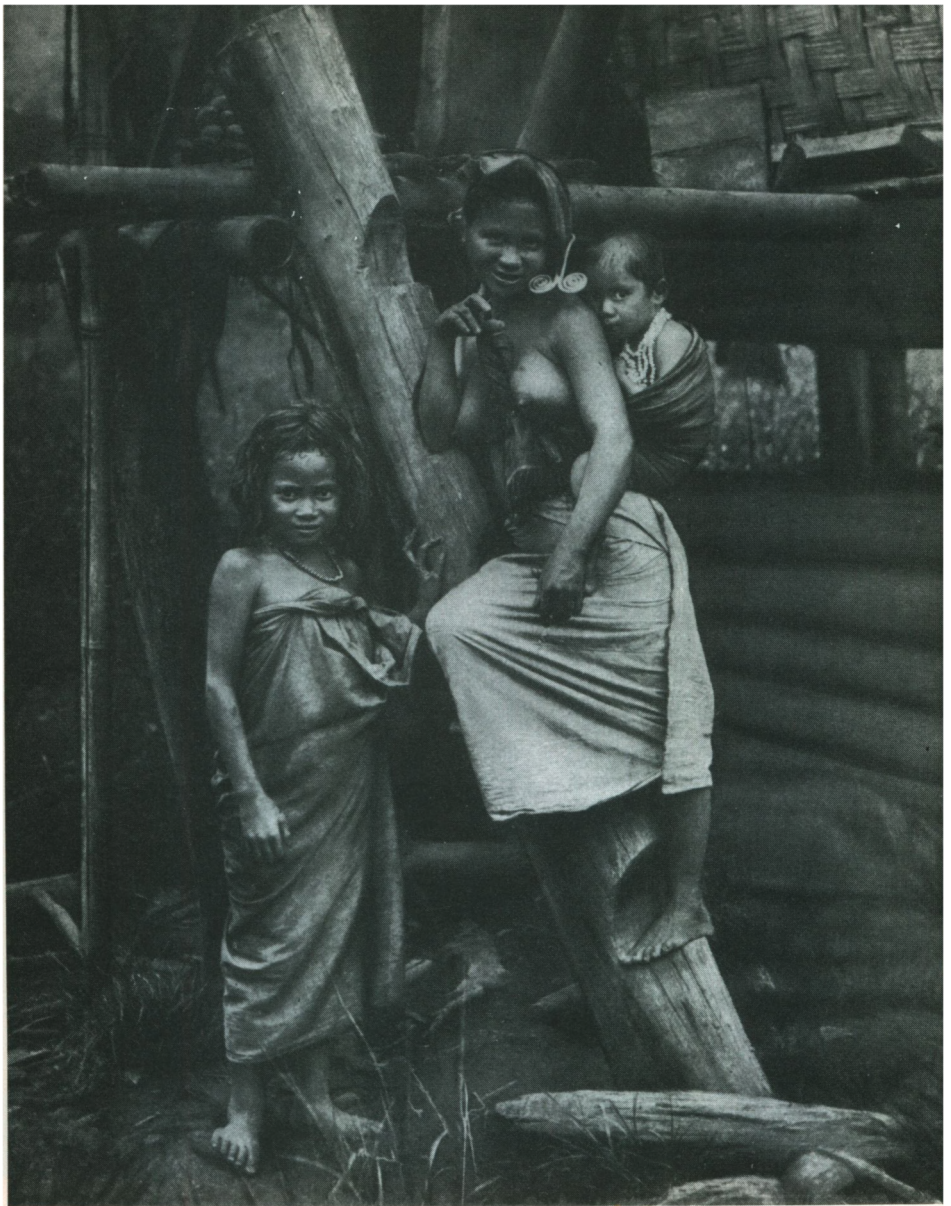
Min kone med vores søn foran administrationskontoret på plantagen Bandar Slammat.

Administratoren Vilhelm Jung, Bandar Slammat, på sin arbejdsplads.

Ved Tobasøens bred. Markedsdag i landsbyen Harang Gaul 900 meter over havet. Huset i forgrunden er et forsamlingshus, hvor de mandlige batakker især spillede skak.

Kvindelige batakker stillet op til fotografering ved en meget enkel og funktionel trappe.

hun sagde: „Lad være. Du har ikke tilstrækkelig kendskab til oliepalmer. Lad de andre have det slæb og bliv her, hvor du kan dit arbejde.“ Og det gjorde jeg, og det var jeg glad for.

For øjeblikket gør man, hvad man kan, for at plante oliepalmer. Oliepalmen kom nede fra Belgisk Congo. Det var belgiere, der havde taget den med derud og plantede de første oliepalmer som pryde langs hovedveje og alleerne, der førte op til administrationsbygningerne. Senere blev beplantningen af oliepalmer udvidet kolossalt. Der bliver flere og flere mennesker, og de skal alle sammen have olie. Samtidig bliver der mindre og mindre olie fra hvalerne, da hvalfangsten er gået stærkt tilbage. Derfor drejer det sig om at få plantet oliepalmer.

Jeg ved ikke mere, hvordan forholdet er mellem oliepalmer og kokospalmer. Kokospalmerne betød også kolossalt meget; det er vel nok en af verdens allervigtigste planter. Derfra får vi kopra til margarine. Men jeg ved, at på Sumatra har man nu plantet oliepalmer på mange af de gamle tobaksplantager, fordi den indonesiske regering først og fremmest vil skaffe føde til de mange millioner mennesker, der bor derude.

Kapitel 7

Plantagerne lå på Sultanatets jord. Det var nøjagtigt målt op, hvor store de var, og Sultanen fik et bestemt beløb hvert år pr. hektar.

Sådan en koncession bestod måske fra starten af et stykke urskov, og der skulle skoven fældes, hvad enten man skulle plante gummi eller kaffe, te eller tobak – jorden skulle ryddes. Man begyndte med at engagere arbejdere, man byggede huse, så arbejderne kunne få tag over hovedet.

Den tropiske urskov ved foden af bjergene består af en tæt, uigennemtrængelig underskov og en katedralagtig øvre etage, hvor de vældige skovkæmper er søjler for det tætte løvtag. Rottan og andre slyngplanter snylter på søjlerne og arbejder sig ved deres hjælp op i lyset, hvorefter de, som tak for hjælpen, kvæler den store, ranke kæmpe. Nede i katedralens dyb er der altid mørkt, fugtigt som i et drivhus og kvælende varmt. Ingen solstråle trænger gennem taget. Urskoven visner ikke – den forrådnér i mørket. Et evigt dryp-dryp er den eneste lyd, der foruden cikadernes skingrende violinspil, høres herinde, når ikke stormen suser deroppe og knækker de kæmpestore, trøskede grene, der med høje brag styrter ned i katedralens bund.

Arbejdet indledes med en uddybning af de eksisterende vandløb og gravning af afvandingsgrøfter, så sumpene kan blive nogenlunde tørlagt, før den store arbejderko-

lonne rykker frem med lange knive for at kappe under-skoven. Derefter kommer turen til de større træer. Endelig står kun kæmperne tilbage og rager ensomme op over den døende, visnede jord.

Jeg syntes, at der måtte have været mange flere. Var det virkelig dem, der havde holdt den vældige urskov i deres stærke arme; det store, uigennemsigtige, grønne tag?

Med en vis beklæmmelse giver vi os i lag med de ensomme kæmper. De bedste kulier udsøges til dette arbejde; de store træer har ret til at kræve, at det er folk med håndelag og armkræfter, der skal svinge øksen mod deres stammer. På høje stilladser, der er bygget op om de vældige rødder, står de syngende bødler, og øksernes hug sender deres dumpe dak-dak gennem den døende skov.

I dagevis smækkes økserne ind i de seje stammer. Undertiden standser arbejderne for at tørre sveden af panden og undersøge, hvor det næste angreb skal sættes ind.

Kæmperne skal falde – javist. Men de sprang hellere selv i døden; ventede ikke til de små mænd med de skarpe jerntænder i hænderne havde bidt dem helt over. De sprang fremover og styrtede ranke med et hvinende skrig. Ranke, som de levede og voksede, ikke med krumme, slatne rygge som deres snyltere, der faldt for ét eneste knivhug. Som et sidste bevis på deres kraft huggede de deres vældige grene mange meter ned i den varme jord, som om den atter kunne give dem liv og næring.

Men der var intet håb. Når civilisationen stiller sine krav, må meget rankt og stolt knække.

Solen har skinnet i ugevis fra en skyfri himmel, og mennesket vender tilbage til den store valplads for at fuldbyrde udslettelsen med sit grummeste våben – ilden.

En blæsende eftermiddag går hundreder af javanere

frem i en lang række mod vinden for med deres fakler at tænde ild på det tørre løv. Det brænder i dagevis. Om natten oplyses himlen af det vældige bål, og om dagen ses røgen mange kilometer bort.

Mennesket sejrer, som så ofte før, i kampen mod den yppige natur. Skovens stemme forstummer og mørkets ånder flygter sammen med dyrene op i skovene på bjergskråningerne bag den linie, vi har udstukket som plantagens grænse. Snart er hele arealet en kulsort flade, hvor primitive broer fører over de lige, dybe kanaler, der skal lede vandet bort.

Så blev jorden vendt, og det gjaldt om at få rødderne op fra de gamle træer, da de ellers kunne få skimmel, som kunne brede sig til de træer, man plantede ud.

Efterhånden som træer, rødder, grene og stubbe var brændt bort, kunne man begynde at plante ud. Lad os for eksempel tage gummi. Når man anlagde gummiplantagen, startede man med at anskaffe sig frø fra en anden plantage, og disse frø blev lagt ud i såbæde, og når planterne var spiret op til en højde et sted mellem et par fod og en meter, så kunne man overføre disse unge planter til voksestedet.

Træerne blev sat i lange, lige rækker med tre til fire meter mellem de enkelte træer. I løbet af fem år var gummitræet blevet så stort, at man var i stand til at tappe det. Man anvendte en ganske bestemt tappemetode. Med en særligt konstrueret kniv skar man v-formede riller i barken ned mod jorden, hvor man satte en lille metaltunge, så gummisaften kunne løbe gennem rillen og videre ned i en kop af glas eller aluminium, der stod nede på jorden. Man overskar altså nogle saftkanaler i barken, og i disse saftkanaler løb gummimælken, latex, som sivede videre ned i koppen. En arbejder begyndte klokken seks om morgenen og arbejdede måske til klokken elleve,

og i den periode kunne han nå at tappe ca. 300 træer. Så samlede han gummisaften sammen i mælkespande, som han satte ud langs vejen. Der blev de hentet af oksevogne og bragt hen til det såkaldte koagulerehus – en del af fabrikken – hvor saften blev fortyndet og blandet med eddikesyre. Herved dannedes en slags tykmælk, og denne masse blev valset ud mellem stålvalser.

Man havde to metoder til at udvalse massen; enten i lange baner til lyst gummi eller i store flager, som blev hængt op i røgehusene. Der blev de røget en snes dage, taget ned og pakket i kasser a 100 kilo og var så færdige til at blive sendt af sted.

Når gummisaften ikke løb mere, størknede det sidste i selve snittet, hvor det om eftermiddagen blev plukket af og ligeledes bragt til fabrikken. Der blev det rensset for bark og insekter og behandlet.

Selskaberne hjemme i Europa havde kontrakter med de store gummifabrikker i Europa og USA, hvortil gummien blev eksporteret. Disse kontrakter kunne løbe over to eller tre år. Mit selskab havde en kontrakt med en engelsk gummifabrik på at skulle levere 25.000 kilo om måneden. Den var indgået dengang, da priserne lå meget højt, og nu var de dalet ned til omkring 25% af det oprindelige. Kontrakten løb over to år, og den ville englænderne selvfølgelig gerne slippe ud af. De satte med et rundt tal 100.000 kroner til hver måned.

Men gummifabrikken kunne slippe for at købe gummien, hvis de påviste, at kvaliteten ikke var som den skulle være, og kassere produktionen. Derfor havde gummifabrikken en tilsynsmand ude på Sumatra, som kontrollerede disse 250 kasser om måneden. Nogle af kasserne blev lukket op, og var der den mindste smule i vejen, blev hele sendingen kasseret og kunne så sælges til en pris, der kun lå på en fjerdedel af det, kontrakten ind-

bragte. Det var ikke et spil om pebernødder, og tilsynsmanden sørgede for, at der ustandseligt var noget at udsætte.

Den plantage, jeg bestyrede, havde som sagt en produktion på næsten 600.000 kilo om året, d.v.s. 40-50.000 kilo om måneden, der skulle sendes ned ad floden. Plantagen lå så langt borte, 100 kilometer oppe ad floden, og på alle de andre plantager havde man fundet noget at udsætte. Endelig kom turen til min plantage, og det kunne godt give anledning til en søvnløs nat. Vore sendinger blev inspiceret klokken seks om morgenen nede i Belawan Deli, og var der noget at udsætte, fik vi ikke betaling for det.

Jeg gjorde selvfølgelig alt, hvad der stod i min magt, for at sendingen skulle være i orden. Det var den, når den forlod fabrikken, men jeg sejlede jo ikke med. Plantageselskabet sendte jo også en mand ned for at se efter, at leverancen var i orden, og en eftermiddag, dagen inden, gummifabrikkens mand kom, blev jeg ringet op af hovedkontoret, som meddelte, at fire af kasserne havde fået regn, og det var nok til, at gummifabrikkens mand ville kassere hele sendingen.

Jeg skulle sende dem fire nye kasser med bestemte numre i løbet af natten. Jeg må indrømme, at det ikke var noget let job. Der var næsten 300 kilometer derned ad veje, der i hvert fald ikke var asfalterede, og hvor broerne måske var skyllet væk. Jeg havde en hollandsk assistent, der hed van der Knaap, og ham satte jeg ind i forholdene.

„Knaap,“ sagde jeg, „du må tage ned til Belawan Deli og udskifte de fire kasser med disse her fire. Tag et par mand med og køør hele natten for at nå derned. I skal være der inden klokken seks i morgen tidlig.“

Jeg havde en Studebaker, der var stor nok til at rumme de fire kasser gummi, og van der Knaap og et par arbej-

dere kørte så derved. Næste morgen, da englænderne kom og skulle kontrollere, var de fire kasser, der havde fået regn blevet byttet om. Det var naturligvis komplet ligegyldigt, om de fik regn eller ikke – det havde overhovedet ingen betydning – men man kunne se på kassen, at den havde været ude i regnen, og så ville han sige, at den accepterede de ikke. Det var ren og skær chikane, men så sparede de 100.000 kroner.

Men trods alle vanskeligheder lykkedes det at få leverancen godkendt, og jeg må indrømme, at jeg var glad, da jeg fik det at vide.

Kapitel 8

Man hører jo ofte, at det må være så vidunderligt at komme ud til troperne – det er navnlig damer, der har den idé. Tænk, hvor må det være vidunderligt! Ihh, at have mange tjenestefolk! Jeg plejer at sige, at jo flere, man har, jo værre er det – for dem gælder det jo først og fremmest om ikke at blive overanstrengt.

Nu var min kone heldigvis et meget fornuftigt menneske, som kunne skære igennem vrøvlet. Hun skulle jo have en kok; hun kunne ikke stå i køkkenet. Det er for varmt under ækvator for en europæisk dame. Og så har man en boy, der serverer maden, og vi havde også en barnepige, da vi fik en søn. Barnepigen var kokkens kone; kokken var kineser.

Men måske skulle jeg overlade til min kone at fortælle om, hvordan det føltes at skulle føre hus ude i junglen:

I 1917 rejste jeg med min mand til Sumatra, hvor jeg blev til 1929. Husmoder i troperne! Betød det ikke for mig et mageligt liv i en hængekøje, mens en stor tjenerskare lystrede mit mindste vink? Betød det ikke et liv i luksus, hvor jeg kun behøvede at gøre det, som jeg havde lyst til? Alt andet kunne jeg jo overlade til mine indfødte tjenere.

Men ét er fantasi – et andet virkelighed.

Vi boede på en stor plantage, hvor min mand arbejdede. Vort hus var bygget af træ og var både godt og rummeligt, og min mand engagerede tjenestefolk, som

boede i husets bagbygning.

Den vigtigste person var en kinesisk kok, der regerede suverænt i køkkenet. Dér var min nærværelse *absolut* uønsket. Kokkens kone hjalp mig i huset, og hun blev barnepige, da jeg fik en søn. Endvidere var der den uundgåelige vandbærer, som var lige så dum, som han var villig, og det vil sige ikke så lidt. Når han havde hentet et par spande vand om morgenen til husholdningen og badeværelset, fik han tiden til at gå med at kridte min mands sko og pudse mine sølvknive på en mursten. Og så havde jeg en gartner, som jeg desværre kom på kant med, fordi jeg en dag sagde til ham, at han ikke behøvede at vande blomsterne, da troperegningen piskede ned. Men det skulle jeg aldrig have sagt, for min mand, *hans* herre, havde en gang givet ham besked på, at han skulle vande blomsterne hver eftermiddag, og når *hans* herre havde givet ham en ordre, skulle jeg ikke blande mig i det.

Da jeg fik min søn, blev kokken henrykt, og skød kinesere af. Han teede sig, som om det var hans søn. Han syntes jo, at drengen, det var noget, han og hans kone havde sørget for; han og hans kone syede tøj til ham, og det hele var enestående. Men barnepigen var meget misfornøjet med, at den lille ikke måtte få ris med tørret fisk og spansk peber, så vi havde undertiden livlige opgør.

Da min baby nummer to blev en pige, var min mand og jeg henrykte, men kokken betragtede ankomsten af en pige som en fornærmelse, der var rettet mod hans kinesiske ære, og sagde sin stilling op. Heldigvis lykkedes det min mand mod gode ord og betaling at få ham til at blive, men det varede kun til vor datter fik sin første tand. Uheldigvis kom den i overmundens, og en sådan uregelmæssighed ville kokken ikke finde sig i. Det var et dårligt varsel, og hos en så misliebige familie ville han ikke arbejde. Så han forlod os, *meget* fornærmet.

Jo, jeg var skam kommet til Østens fagre riger, hvor jeg ingen husmoderlige bekymringer skulle have – og så væltede de ind fra alle kanter. Betjeningens hygiejniske begreber svarede afgjort ikke til mine europæiske, så dersom jeg ikke ustandseligt passede på, risikerede jeg, at ungerne blev proppet fulde af de delikatesser, som slog de indfødtes egne børn ihjel. Hver dag kom en kineser og smed et bundt grøntsager på bordet i køkkenet, hvorefter han forsvandt lige så lydløst, som han var kommet. En dag fik jeg den frygtelige meddelelse fra lægen, at denne mand, der i flere år havde leveret os grøntsager, var spedalsk. *Det gav søvnløse nætter!* Kødet blev købt hos de handlende på torvet i små malajiske landsbyer, hvor slagteren sad på en måtte midt mellem store, blodige kødstykker, der var dækket af vældige fluesværme. Mælken til børnene var fortyndet med snavset vand eller saft fra kokosnødder, og fiskehandlerens fisk stank langt væk af råddenskab.

Men som årene gik, fik jeg virkelig nogle tjenestefolk, som jeg satte *megen* pris på, og at de også var glade for os, vidnede afskedens tårer om, da børnenes opdragelse og skolegang tvang os til at vende hjem til Danmark.

Vi fik en datter til, så vi havde en søn og to døtre, og hvis drengen drillede sine søstre, sagde min kone, at nu kunne han stå i skammekrogen en time, så de andre kunne få fred. Så gik barnepigen hen og lukkede et vindue op og hentede drengen ud gennem det. De skulle nok vise, at der var forskel på drenge og piger!

En aften ved ottetiden, da jeg havde besøg af en landsmand, kommer en af mine arbejdere løbende og siger, at hans kone lå og var syg, og om vi ikke godt ville hjælpe hende. Hun havde, sagde han, født et barn i forgårs, og det sidste var ikke kommet ud endnu, og hvad skulle han

gøre?

Jeg sagde til min kone: „Ring til lægen og sig, at vi kommer på hospitalet med en patient, så han kan holde sig klar.“

Så kørte jeg ned til arbejderboligen, hvor jeg underbandt den lille pige og pakkede hende ind i et stykke lærred og sendte hende sammen med faderen op til min kone, så den lille, der var født kunne blive gjort i stand og få noget at drikke. Moderen lagde jeg i min bil og kørte hende hen på hospitalet, hvor lægen stod klar til at operere hende. Men desværre døde hun et par dage senere; hun havde fået underlivsinfektion.

Så kan man spørge: Hvorfor i alverden kommer manden ikke før? Jeg har oplevet det samme tidligere, og det har altid gjort et pinligt indtryk på mig. Se, lægen er jo kristen, og det er en muhamedaner, der skal føde, og et muhamedansk barn skal ikke bringes til verden af urene hænder – de kristne hænder er urene. Og så løber de hellere risikoen og håber på, at Allah vil hjælpe dem.

Den unge mor døde, men den lille pige blev hos os til vi rejste tilbage til Europa. Min kone tog sig af hende, og mine børn betragtede hende som deres lillesøster; jeg tror, hun var halvandet år gammel. Faderen kunne selvfølgelig komme så tit han ville – det var jo ikke vores datter. Hun sov nede hos barnepigen, og faren var lykkelig for, at hun var i gode hænder oppe hos os. Ja – nu er hun selvfølgelig også død og borte – det er jo snart 60 år siden.

Når der skete et dødsfald, skulle jeg meddele det til en embedsmand, der så skulle undersøge, om jeg havde nogen skyld i dødsfaldet. Sådanne tilfælde var naturligvis omfattet af lovgivningen vedrørende plantagedrift.

Hollandsk Ostindien var et lukket land. Man skulle have opholdstilladelse og arbejdstilladelse, men man

skulle have en særlig arbejdstilladelse for at arbejde på plantagerne, og det var ikke alle, der kunne få det. Hvis der skete alvorlige lovovertrædelser, kunne administratoren blive afskediget, ligesom også assistenter kunne blive sagt op.

Selv stod jeg mig glimrende med arbejdsinspektionen; jeg har aldrig haft vrøvl med dem. Tværtimod var de endda så venlige at ringe til mig, før de kom, for at spørge om jeg var hjemme. Det var ikke alle steder, de gjorde det. Havde de mistanke om, at der var noget, som ikke var i orden, så skulle de nok være der uanmeldt.

Jeg havde engang et tilfælde med en tysk assistent. Jeg vidste godt, at det var en lidt rabiater fyr. Arbejdsinspektionen var kommet op på plantagen, og en af tolkene kom ned på kontoret, hvor jeg sad sammen med arbejdsinspektøren, og fortalte, at en kvindelig arbejder stod og arbejdede i en mødding – og det var jo ikke kvindearbejde.

Det kunne jeg ikke forstå. Jeg tilkaldte den tyske assistent og spurgte ham, „hvad er det for noget?“

„Ja, hun smilede, da jeg gik forbi.“

„Smilede?? Det er da ikke nogen forbrydelse.“

„Jo. Jeg vil ikke have nogen, der ler ad mig.“

„Ja,“ sagde så arbejdsinspektøren, „men De har begået en lovovertrædelse.“

Jeg ringede til hovedkontoret og meddelte det, og Keuter sagde, „han er omgående afskediget. Han må ikke mere komme i plantagen. Han kan pakke sine ting og rejse i morgen.“

„Værsgo,“ sagde jeg, „dér har De besked. Ud af klappen.“

Arbejdsinspektøren sagde, „tak skal De have. Sådan skal de have det.“

Der stod også i denne lovgivning, at det er strafbart at

beholde en syg arbejder på plantagen, men der stod også, at det var strafbart at *tvinge* en arbejder på hospitalet. Jeg spurgte arbejdsinspektøren, hvordan jeg så kunne undgå, at få lussinger, uanset, hvad jeg gjorde. „Hvordan vil De klare den?“

„Joh,“ svarede han, „det har vi gjort på den måde. Dersom De er meget påholdende og ikke vil betale for hans hospitalsophold, så har De måske nægtet at sende en syg mand på hospitalet, så kan De straffes. Men hvis De bliver gal i hovedet på en mand og siger: Nu kommer du hen til doktoren! – det har De heller ikke lov til.“

Men vi stod os som sagt udmærket med arbejdsinspektionen, og vi havde et glimrende samarbejde med lægerne. De var enestående. De kom til plantagen og gav medicin og vaccinerede mod alt muligt.

I reglen skete det på den måde, at europæerne først lod sig vaccinere foran alle de mange arbejdere, der sad og kiggede på, så de kunne se, at det var ikke noget farligt. Og så gik de i gang. De fik også kininpiller på bestemte tider. Engang som assistent delte jeg kininpiller ud til mine arbejdere, der sad på hug på en lang række. En af dem havde en segl, en høstkniv, og da jeg rækker ham kininpillen, så hugger han efter mig og hugger helt ind til knoglen i min venstre arm. Jeg måtte på hospitalet og sys sammen. Han blev vist straffet. Hvorfor han gjorde det, ved jeg ikke – jeg plejede altid at kunne klare mig godt med mine arbejdere.

Spedalskhed var en meget udbredt sygdom i Ostindien. Man regnede med, at der var omkring 50.000 angrebne. Der var store kolonier, hvor de spedalske boede. Der var også europæiske spedalske; de kom over til Java, hvor Frelsens Hær havde et hospital. Men de andre, de levede i et afgrænset område, hvor der kun var spedalske. Børnene, der blev født derinde, kom – så vidt jeg ved –

altid ud i det normale samfund. Inde i kolonierne arbejdede Frelsens Hær; spedalskhed er jo en frygtelig sygdom, som man kan have i mange år. Hvad Frelsens Hær udrettede var helt enestående; både danske og svenske kvindelige officerer i Frelsens Hær arbejdede blandt de spedalske derude.

Jeg har selv kendt et par europæere, der fik sygdommen. Den ene var en tysk baron, der måtte tage hjem. Men desværre havde han ventet så længe, at han var blevet for syg til at en europæisk damper ville tage ham med som passager. Han boede i en landsby, hvor jeg traf ham; jeg gik ind i en kinesisk restaurant for at spise, og der sad han. Vi hilste på hinanden, og han advarede mig mod at sætte mig i nærheden af ham. Da han endelig kom til Europa med en kinesisk damper, var hans sygdom så fremskreden, at han ikke kunne helbredes. Efter sigende skød han sig ved hjemkomsten. Men det er der flere, der har gjort.

Kapitel 9

Jeg er ganske klar over, at hvis en bog om troperne ikke også omhandler dyrelivet, vil læseren føle sig snydt og fornærmet spørge:

„Hvorfor i alverden skriver manden ikke noget om de vilde dyr? Har han aldrig kunnet tænke på andet end tobaksplanter og gummitræer?“

Jeg er hverken zoolog eller jæger, og mit kendskab til Sumatras dyreverden er hverken udtømmende eller stikker særlig dybt. Jeg ihukommer dog et råd, jeg engang fik af en klog, gammel englænder: „Tal ikke om det, du ikke har forstand på. Skriv en bog om det!“ Men min beskedenhed forbyder mig at skrive mere end et par korte kapitler.

Når jeg om morgenen i halvmørket satte mig ved tebordet på verandaen, mødte jeg straks Sumatras dyreverden i form af en sværm af moskitoer, som grådigt slog sig ned på mine fødder, hænder, hals og hvor de ellers kunne finde sidde- og sugeplads. Moskitoer er tropernes værste plageånder, og desuden farlige, hvis det er anophelesmyg, der kan overføre malaria.

Disse moskitoer tvang mig ind i tobaksrygningens last. Men jeg trøster mig med, at det ville være værre at lide af malaria end af en stadig nikotinforgiftning!

Men moskitoerne var ikke de eneste morgengæster. Fra en stor kokospalme ved verandaens ene side kom et par egern og forlangte knævrende deres morgenmad ser-

veret på balustradens kant. Næsten tamme vimsede de frem og tilbage. Man kalder dem også kokosrotter, fordi de gnaver et cirkelrundt hul i kokosnødderne, hvis kerne er en udsøgt delikatesse for dem. De er altså små skadedyr, som koster mig adskillige kokosnødder om året, men det betaler jeg gerne for deres glade morgenhilsen.

Jeg har flere morgengæster. En lille øgle, som med sine sugefødder er i stand til at løbe op ad vægge og hen under loftet, en *tjitjak*, som skal undersøge, hvad der nu sker. De lever i hundredvis i husene, til forundring og skræk for de nyankomne, til gavn og glæde for andre. Nogle eksemplarer af husets store tjitjaksværme rykker nærmere, og når de er nået lige hen over mit bord, skvatter i reglen et par stykker ned, enten i smørret eller i marmeladen, og i deres skræk glemmer de at tage deres vimsende hale med sig. Tak – den er til katten.

De første solstråler vækker fuglene. Fra havens buske lyder droslernes fløjt. Duerne kurrer i de høje træer, og spætterne banker på træernes bark.

Men i selve plantagen er der kun et meget fattigt dyreliv. Der er ingen tyk underskov til at give skjul og dækning, og overalt vimler det med arbejdere.

Mellem gummitræerne svæver små firben på en hud, der er udspændt ned langs kroppens sider. Når de først har sat sig, kan det være vanskeligt at få øje på dem, da de meget hurtigt skifter farve og kommer til at ligne den stamme, de har sat sig på.

Hvis jeg vælter en sten eller en træstub, kommer der ofte en stor, sort skorpion farende frem til angreb med højt hævede klosakse og en giftbrod på den opadbøjede hale. Ét stik er nok til, at man hastigt trækker sig tilbage. Måske har der også skjult sig et tusindben – en *klabang* - under stenen; et dyr, som de indfødte frygter endnu mere end skorpionen. De kraftige, spidse kindbakker bider

lynhurtigt, og giften giver ulidelige smerter og høj feber.

Sommetider høres fra græsset på grøftekanten et langtrukket, jamrende kvæk-kvæk. Ved nærmere eftersyn finder jeg en tynd, brun græssnog, som har fået bagbenet af en frø langt ned i halsen, og som nu gør energiske, men forgæves forsøg på at få resten med. Et smæk på snogen, og frøen humper befriet videre.

Som ung assistent havde jeg engang en chef, der var hypokonder og småskør, han var så bange for slanger som en gammeljomfru for en mand under sengen. Derfor morede vi assistenter os med at tage disse ganske ufarlige snoge med ind på kontoret, hvor de krøb ud af vore bukselommer hen over hans skrivebord eller drattede ned på gulvet. Den vilde cancan, han under høje rædsels-skrig opførte, kunne have sikret ham stjernegage på enhver varieté verden over.

Men ellers var det her på plantagen lige så småt med vildt som på en dansk landevej.

Men på Bandar Slamats stod endnu et stykke urskov tilbage som brændselsreserve til dampmaskinen og røgehusene. Den og krattet langs floden var vores zoologiske have.

Foruden tigreren, som jeg har nævnt, var der også pantere og bjørne – den sorte malajiske bjørn med den hvide krave. Den så man ikke så ofte, og panterne var også sky. Som regel kom de ikke ud i plantagen; det var kun tilfældigt, at de nu og da kom løbende igennem.

I perioden før jeg blev gift, delte jeg hus med en hollænder, som var lidt ejendommelig – han led vist af hjemvé eller sådan noget lignende – og en aften var jeg gået i seng ved nitiden. Lidt senere kommer hollænderen hjem.

„Hør,“ siger han, „har du anskaffet dig en ny hund?“

„Næh, det har jeg da ikke.“

„Men der løber da en stor, sort hund ude i haven. Den kom hen til mig, og jeg troede, den ville bide mig.“

„Nå,“ sagde jeg. „Nej, det tror jeg ikke. Næh, det er en bjørn, der går derude. Jeg har hørt og set den vakle frem og tilbage.“

Han blev sendt hjem efter tre måneder. Han kunne hverken tåle det ene eller det andet.

Inde i junglen var der naturligvis aber. Der levede den store orangutan – orang betyder menneske og utan betyder skov – og det hændte at de indfødte kom og tilbød en lille unge til salg. Den kunne være meget festlig, men vi ville ikke have vilde dyr. De kom også med unger af den malajiske bjørn, og den kan være meget sjov, så længe den kun er lille, men de bliver større, og så river de alting i stykker. Det er jo rovdyr. Jeg havde en kollega, som havde sådan et asen gående rundt i huset, og han vidste jo aldrig, hvordan der så ud, når han kom hjem. Når min kone og jeg kom på besøg, bad vi ham altid stoppe den ind i et værelse eller et bur, så vi ikke kom i kontakt med den.

De sorte gibbonaber optrådte i vældige flokke, der ofte vækkede os om morgenen fra skoven på den anden side af floden. Når sådan en kæmpeflok begyndte med deres Uwuwuwuwuw, så vidste vi, at dagen var begyndt. De var skovdyr og kom ikke på plantagen, men vi havde en lille brun abe, der kom – en marekat, måske – og de kunne more sig med i store flokke at springe op på taget af et hus, der var dækket af palmeblade. I løbet af et øjeblik havde de flået det i stykker.

Skovens dyr skal have lov til at være i fred; de skal ikke slæbes ind på plantagen. Jeg havde en skotsk kollega, der var administrator for et andet selskab; vi kom en gang imellem hos ham og spillede bridge om aftenen. Han havde en såkaldt tam tiger, og jeg skal indrømme, at vi

følte os ikke modige, når den kom ind i stuen og gnuttede sig op ad os. Han sagde, „I skal ikke være bange. Den gør ingenting.“ Nej, det gjorde den måske ikke, men en skønne dag sad den på nakken af en kineser; så blev den skudt. Kineseren overlevede.

Vort hus lå som sagt ved en stor flod, Asahanfloden, der sprang ud oppe fra Tobasøen. Den var fyldt af fisk. Navnlig guramifisken; en ejendommelig fisk med en stor, rød knop oven på hovedet. Man kan se den ude i Danmarks Akvarium. Der var også andre fiskearter, som vi fangede. Vi lod dem i reglen gå nogle dage i rent vand derhjemme; der var nogen, der sagde, at de ellers ville smage af flodvand.

Der var også skildpadder og krokodiller. Nu var jeg som nævnt ikke jæger, så jeg lod dem leve. Men der var en bestemt krokodille, som holdt til i krattet lige neden for mit hus; de indfødte kaldte den Samson. Den var omkring fem meter lang. Jeg så den aldrig, for når jeg kom sejlene på floden var det altid i motorbåd, og så hørte dyret støjen og forsvandt ned i vandet. Men i sandet langs floden kunne man altid se sporene af halen.

Jeg havde forbudt arbejderne at bade dér – de skulle gå længere ned ad floden. Men der var selvfølgelig nogen, der skulle forsøge det. Den ene var min chaufførs lillebror, som forsvandt, og der var en ung javansk pige, som også forsvandt.

På den anden side af floden var der en schweizisk plantage, og en af schweizerne ville gerne skyde den store krokodille, for så var han da rigtig jæger. Han bad en gammel malaj om at sidde nede ved floden for at se, på hvilket tidspunkt af dagen Samson dukkede op af vandet. Da han havde fået det at vide, satte han sig på lur og skød den. Jeg så den; hovedet var halvfems centimeter langt,

så det var et kæmpedyr. De skar den op, og inde i maven lå to guldknapper, som havde siddet i den unge, javanske piges trøje.

Nogle af mine bekendte havde også fået lyst til at gå på krokodillejagt. De havde fundet på en metode, som de mente var helt enestående. Det var den også.

De tog ned til flodens delta ved Malakkastrædet og kørte bilen ud ved bredden. Om aftenen tændte de vognens lygter for at lokke krokodillerne til, og lagde sig så parat på hver side af bilen med deres rifler parat. Desværre kom der så mange krokodiller, at de knaldede løs på dyrene til gevæerne blev så varme, at de ikke kunne holde på dem. I en fart måtte de springe op i bilen og køre hovedkulds væk. Det var nu deres metode.

Malajerne kom en gang imellem og solgte krokodilleæg; man kunne også købe små krokodiller, der ikke var mere end måske tredive centimeter lange. Man kunne fodre dem med hønsekød, men det har aldrig været noget, der interesserede mig.

Man kunne også købe slangeæg; dem fandt man ofte i plantagen. Vi så tit den store kvælerslange, pythonslangen. Der fandtes et hollandsk firma, som købte slangeskind og solgte dem videre til resten af verden. Det længste skind, jeg så, var ti meter langt.

Pythonslangerne holder ikke af at komme frem i dagslyset i en plantage, hvor de ikke kan skjule sig, men ude i skoven kunne man finde dem. Engang havde jeg sendt nogle arbejdere ud i skoven for at fælde træer til brænde i røgehusene. En af dem kom til mig og sagde, at de turde ikke være der mere, for der var en kæmpe stor slange derude, og den havde spist en hel bøffel.

„Nånå,“ sagde jeg, „er det virkelig så slemt?“

Ja, det var det.

Nu havde jeg som sagt ikke noget gevær, så jeg bad en

assistent om at gå ud og skyde den, hvis den var der. Det gjorde han. Han skød hovedet i stykker på den, og så slæbte de den ud af junglen. Den var otte meter lang. Midt på dyret var der en fortykkelse. Vi skar den op, og fandt et fuldvoksnet vildsvin inde i den.

På den samme plantage fangede jeg to giftslanger og satte dem ind i det store lager, hvor vi havde ris – vi havde jo mange hundrede sække ris til arbejderne – og lageret var fuldt af rotter. De gnavede gennem sækkene, og det kunne være ret kostbart. Jeg skal love for, at det gjorde en forandring! Vi satte fade med vand ind til de to slanger, så de kunne bade, og mad havde de nok af, for de åd jo rotterne. Da jeg rejste hjem på ferie i 1917, var de der stadig væk, så de gjorde nytte for føden.

De indfødte var bange for slangerne, og med god grund. På hospitalet havde lægen mange slanger stående i sprit; når en mand var blevet bidt af en slange, kunne han blandt disse udpege den rigtige, så lægen kunne give ham serum. Men jeg kan ikke huske, at jeg nogensinde har oplevet, at en mand døde af et slangebids.

Kapitel 10

Den største afveksling fandt man i havets dyreverden, og derfor besøgte jeg fisketorvene i havnebyerne, hver gang jeg havde lejlighed til det.

Her kom fiskerne ind og væltede deres fangst ud på fiskehusenes cementgulve. Fangsten bestod mest af sølvglinsende fisk, der minder om sild eller makrel. Mere interessante er hajerne og rokkerne, der kunne blive fantastisk store.

På de største hajer afskar man finnerne for at salte og tørre dem. Hajfinnesuppe er en kinesisk delikatesse, som også er meget yndet blandt europæere.

Den mest ejendommelige rokke er savfisken med en snude, der er forlænget til en lang knogle, der på hver side har en regelmæssig række spidse savtænder. Fiskerne hader disse dyr, fordi de ødelægger nettene. De nærer forøvrigt heller ikke blide følelser over for hajerne.

En sjælden gang så jeg en harpuneret søko – *dygong* - i bunden af en fiskerbåd. Det store, plumpe dyr med finnehalen havde græsset i tangskovene ved flodens munding, og var så blevet fanget. Malajerne påstår, at kødet er meget delikat.

Og så var der de store havskildpadder. Nogle af dem har et læderagtigt skjold, andre et hårdt skjold. De sidste fangede man for at anvende skjoldet til kamme og lignende. I dag er det vistnok forbudt at indføre ægte skildpaddegarniture til de fleste civiliserede lande.

Jeg har oplevet en jagt på skildpaddeæg. Ude i Malakastrædet lå to små, ubeboede øer, som malajerne kaldte Storebror og Lillebror. Her gik de store havskildpadder i land om natten for at lægge æg. Et par malajer havde af regeringen forpagtet indsamlingen af æggene, som spises af kineserne, og en aften sejlede jeg med derud.

Båden var en lang, smal *prauw* med et øje malet på hver side af den høje forstavn; ellers kan den ikke finde vej, mener kineserne. Der var tre mand om bord foruden net, årer, nogle lange jernstænger og flettede kurve.

Ved midnatstid kastede vi anker ved Storebror og vadede over det skarpe koralrev ind til strandbredden. Fiskerne bar lygter, kurvene og de to meter lange jernstænger.

Jeg føler mig som en skattegraver på en ukendt, øde ø, da jeg i måneskinnet går efter de andre langs stranden for at søge efter spor af havskildpadder.

Pludselig peger den ene fisker på en bred fure i sandet. Her er en skildpadde gået i land for at lægge æg. Vi følger furen og får i det klare måneskin øje på en skildpadde, der arbejder med både for- og bagluffer. Med forlufferne skubber den sandet ind under sig, og med baglufferne basker den det fast oven på æggene, som solens varme skal udruge.

„Det er Radja,“ siger bådens fører og går helt hen til dyret. Fiskerne kender de gamle skildpadder på størrelsen og de skaller, der er vokset fast på rygskjoldet, og har givet dem navne.

Selv om vi sætter os på hug rundt om dyret, ænser det os ikke. *Radja* arbejder uforstyrret videre drevet af sit instinkt, og først, da alt er dækket godt til, sjokker den tilbage til havet og forsvinder i bølgerne.

Stakkels *Radja*!

Den anede jo ikke, at vi var røvere, som nu graver dens

æg op af jorden for at tage dem med i kurvene.

Da vi har tømt *Radjas* rede går vi videre. Vi får ikke øje på flere skildpadder, men der er friske spor efter dem, der har været i land i nat. Vi følger sporene for at finde rederne.

Fiskerne stikker de lange stænger dybt ned i sandet. Hvis de har truffet en rede, er de slimede, når de igen bliver trukket op, og så skovler fiskerne sandet til side og graver æggene op.

På den måde går det meste af natten.

Da solen stod op ude over Malakkastrædet, lagde jeg mig ud på båden og kiggede ned i det glasklare vand. Der var et stort, eventyrligt akvarium mellem det yderste koralrev og den flade sandstrand.

Fra den gyngende båd ser jeg mellem koralgrenene skønne, kulørte fisk i alle former og farver. Stribede, prikkede, flade og runde. Der er pindsvinefisk, der som en pigget kugle med papegøjenæb svømmer rundt dernede mellem havets spraglede skønheder. Jeg kan se snegle og muslinger ligge halvt nedgravet i sandet. En hæsleg blæksprutte glider forbi, og dens slægtning, nautilus-blæksprutten ligger gemt i sit perlemorshus som en sidste hilsen fra millioner af svundne år.

Men det er mest koraldyrene, der sætter min fantasi i bevægelse.

De er med til at skabe de nye kontinenter. Når koralgrenene er vokset op til havets overflade, skyller sandet sammen om dem og op over dem, og der dannes et rev. En skønne dag fører strømmen en kokosnød op på den øde sandstrand, hvor den slår rod. Fugle kommer derud med deres gødning og fører frø af græs, urter og træer til den ø, der er født af havet takket være milliarder af små væsner, som ustandseligt skaber og skaber.

Koraldyrene, der næppe er synlige i bølgeskvalpet, er

mere end noget andet levende væsen årsag til geografiske ændringer på vor klodes overflade.

Men nu vil jeg tilbage til Sumatras fastland. Efter mødet med havets salte eventyrverden trænger jeg til at fylde mine lunger med skovluft. Mine øjne vil se grønt efter at være blevet blændet af Malakkastrædets alt for skarpe solglimt i den varme morgen.

Det er skoven, der har mit hjerte!

Jeg vil stå på en bakkekam ved en rindende bæk og se gibbonabernes fantastiske flugt i høje svæveture langt over mig, mens grå marekatte skælder ud med deres hæse *kra-kra!*

Lad dem det. De mener mig det godt. Jeg har sikkert fortjent det. De er mine nærmeste slægtninge, der forsøger at lære mig den rette opførsel i skovene.

Om aftenen vil jeg sidde i ro på verandaen omgivet af røgelsespinde og cigaretrøg for at holde moskitoerne på afstand. Jeg vil uforstyrret kunne lytte til vandfaldenes fjerne tordenbrus og til argusfasanens råb nede i buskadset ved floden. En vældig flok flyvende hunde har slået sig ned i et stort duriantræ ved siden af verandaen. Nu æder de blomsterne, og jeg får færre frugter. Spis bare væk – der bliver såmænd nok til mig og mine.

Og når alle natdyrene er ude for at fouragere, og Sydkorsets stjerner lyser højt på himlen, tændes tusinder små, levende lys i casuarinatræet midt på den store græsplæne. De tændes og slukkes i takt med de lysende pletter på ildfluernes bagkroppe.

Det er det skønneste syn, den tropiske dyreverden har vist mig.

Kapitel 11

Blandt østens folk spiller kontakten med det overnaturlige en stor rolle. Det er guder, der regerer mange steder, og der sker ofte ting i tilværelsen, som kan få en til at spekulere på, hvem der har magten.

Mange af overtroens elementer går igen over hele verden. Jeg har nævnt stenøkser, som vi herhjemme kalder Tordenkilen, Thors Hammer, som spillede en stor rolle i den oldnordiske mytologi. Denne tro på tordenhammen finder man over hele kloden, undtagen i Australien. I Ostindien troede befolkningen, at stenøkserne havde været i lynet, og når det slog ned, var det denne *lyntand*, der kunne dræbe et menneske.

Ånderne er naturligvis altid usynlige, men man ved, at de er der.

Når vi på plantagen havde bygget en bro, skulle der slagtes en høne, og den skulle begraves ved en af bropillerne. Ellers kommer der en ånd og kræver en høne, for der sidder ånder ved broerne.

Engang havde jeg ladet bygge en lille bro på plantagen, en ubetydelig, lille bro, så ingen havde tænkt på at slagte en høne i den anledning. I nærheden af broen arbejdede et halvt hundrede javanske kvinder med at tappe gummi, og pludselig var der en af dem, der skreg, at hun kunne se en *tjulik*, en ond ånd, der kom efter hende. Hendes råb fik dem alle til at løbe skrigende væk, fordi der ikke var blevet ofret en høne, da den bro blev

bygget. Jeg måtte omgående få fat i en høne og en mand, der kunne skære halsen over på den og begrave den henne ved broen. Først så kunne arbejdet komme i gang igen.

Jeg havde en javansk opsynsmand, der hypnotiserede sine arbejdere. Det blev jeg klar over en dag, hvor jeg så en mand arbejde fulstændig desperat. Da jeg gik opsynsmanden nærmere på klingen, indrømmede han, at han, når folkene ikke var flittige nok, hypnotiserede dem til at arbejde hurtigere. Det gik jo ikke! Man kan jo ikke lade folk arbejde sig ihjel. Derfor ringede jeg til vores læge, en schweizer, doktor Stoller, og bad ham komme og kigge på det.

På plantagen havde vi et *gamelanorkester*, som javanerne bruger. Det består af ti-tolv mand med slaginstrumenter og et enkelt strengeinstrument, og om aftenen ledsagede javanerne deres danse med denne gamelanmusik.

Men opsynsmanden brugte også musikken, når han ville hypnotisere nogen. Javanerne har et hesteskuespil; nogle hestelignende figurer er flettet af bambus og bemalt. De optrædende skræver ind over figuren og holder den med en snor op over skuldrene oppe mellem benene. Opsynsmanden hypnotiserede de mennesker, der deltog i denne hesteoptræden.

Han vidste ikke, at doktor Stoller og jeg og vores koner ville komme op og kigge på det. Vi nærmede os ganske langsomt og så, at han havde hypnotiseret fire mænd. Han beordrede dem til at spise ris som en hest med hovedet ned i en spand, og til at drikke vand på samme måde. En fik besked på at springe ned i en brønd og gjorde det.

„Det går ikke,“ sagde Stoller. „Vi risikerer, at han får folkene til at gøre noget, de ikke må. De må afskedige ham.“

Dagen efter blev han afskediget. Men der var ingen tvivl om, at han havde en overordentlig indflydelse på folkene, der jo så disse kræfter, som andre ikke besad, hos ham, og det var det farlige.

Sumatra har en stor skat af eventyr, der ofte står i forbindelse med det overnaturlige. Hvordan kommer regnen op i himlen? Vi andre har jo en forklaring om kold luft og varm luft, der støder sammen og så videre, men den tror man ikke rigtigt på derude. Der findes kræfter, der bringer vandet derop.

Asahanfloden, der løb forbi den plantage, jeg ledede i seks år, udsprang fra Tobasøen, der lå 900 meter over havets overflade. Geologerne har selvfølgelig en forklaring på denne søs opståen, men den kan man ikke få batakkerne til at tro på. De har en anden mening:

Der boede en fisker ved en flod, og en dag fangede han en stor fisk, som han trak op og tog med hjem. Pludselig siger fisken: „Læg mig ind i dit skur.“ Det syntes han var underligt, men han gjorde, som fisken sagde. Næste morgen ville han se, hvad der var blevet af den fisk, der kunne tale. I skuret var der ingen fisk, men en ung pige, der sagde: „Jeg er datter af den store fisk, der talte med dig i går. Jeg vil gifte mig med dig på dén betingelse, at du aldrig nævner, at jeg er datter af en fisk, for så sker der noget frygteligt.“ Det lovede fiskeren, og de levede lykkeligt sammen og fik en søn. Men den søn var ikke helt almindelig. Han åd alt, hvad han kom i nærheden af. Hans navn var Sibuto Harungang, hvilket betyder *Den, som har en Mave som en Bjergkløft*. En skønne dag åd han familiens eneste hund. Faren blev vred og slog drengen, mens han råbte:

„Din elendige knægt, dattersøn af en fisk – skal du æde min hund!“

Da skete der noget frygteligt. Regnen styrtede ned, og

jorden åbnede sig. Moderen og sønnen flygtede op på bjerget, mens faderen druknede. På den måde opstod søen. Moderen og sønnen levede ved dens bred, indtil han steg ned fra bjerget Pusubukit og gik ud i verden som det første menneske.

Batakkfolket, som levede oppe i bjergene, var et meget særpræget folk med en høj intelligens. De var fremragende skakspillere. Da araberne for cirka 800 år siden kom derud for at udbrede Islam, kom de også til batakkernes land. Batakkerne antog ikke den muhamedanske tro, de holdt ved deres gamle gudeverden, men de lærte at spille skak. Oppe i bjergene lå en feriekoloni, hvor europæerne tog op, og så kom batakkerne ved huset og spurgte, „vil du spille skak med mig?“ Det var nogen gamle herrer i meget enkel påklædning, og deres skakbræt var lavet af manken og halsskindet af en hest. Når hesten var død, skar de tværs ned gennem manken og trak skindet af halsen, og på den måde de deres skakbræt. Brikkerne lavede de selvfølgelig også selv. De kom rundt i hele Østasien for at spille skak mod europæerne på de store hoteller, og de bankede dem alle sønder og sammen.

De havde deres mytologiske verden med ånder. Der var livets ånd *Tondi*, og der var dødens ånd, *Begu*. Det var de to store ånder. Overalt, hvor der skete noget – navnlig, hvis der skete noget dårligt – var det en *hantu*, som sad der, og som man måtte ofre noget til. Der foregik en utrolig mængde ofringer deroppe; blandt andet ofrede de mennesker. Det satte missionen kraftigt ind mod, men jeg har da hørt fortælle, at der skete menneskeofringer oppe i bjergene under den sidste krig, da japanerne kom derud. Denne åndelige livskraft, denne *tondi*, var nødvendig for at få noget til at leve. Skulle man plante noget – et træ, ris eller blomster – så skulle den, der plantede det, afgive noget af sin *tondi*. Da det jo altid var kvinder, der

plantede ris, kunne de ikke afgive tilstrækkeligt med *tondi* til risen, hvis de var frugtsommelige, og derfor foretog man fosterfordrivelser. Det foregik ikke efter de metoder, man anvender herhjemme: Man lagde kvinden på ryggen, anbragte et bræt hen over maven på hende; et par mænd stampede på brættet, til fosteret var kommet ud. Jeg har haft en bog, der viste resultaterne af en folketælling i omkring 60 landsbyer oppe i bjergene, og der var kun to landsbyer, hvor der var lige så mange kvinder som mænd. Kvinderne var dræbt ved denne barbariske fosterfordrivelsesmetode. Overtro af den slags koster jo menneskeliv.

Ved hjælp af røg fra en bestemt rod kunne de bringe en ung pige i trance, så hun stod i forbindelse med de øverste kræfter. Gennem hende kunne man så få de oplysninger, man ville have. Også det kostede menneskeliv.

På plantagen ved Asahanfloden havde der engang ligget en bataklandsby der, hvor mit hus nu lå. I haven stod kokospalmer, duriantræer og kapoktræer. Det hændte, at batakkerne kom og krævede frugterne fra disse træer.

Da Sultanen i sin tid havde overdraget selskabet koncessionen, havde man afregnet med batakkerne. De fortalte, hvem der havde plantet de forskellige ting, og de fik udbetalt, hvad de skulle have. Det havde de kvitteret for, og denne kvittering lå i mit pengeskab. Men når durianfrugterne var modne, kapokken var moden og kokosnødderne, så kom batakkerne og krævede dem af mig.

„Dem får I ikke,“ sagde jeg. „Din bedstefar – eller din oldefar – har fået penge for træet.“

„Ja, min bedstefar plantede det, og han afgav noget af sin *tondi*, for at denne døde kokosnød kunne leve. Måske har han afstået sin brugsret, men han kan ikke sælge sig selv. Han lever videre i træet.“

Jeg gjorde, hvad jeg kunne for at overbevise dem, og viste dem kvitteringen. Jah – det var meget godt, men det kunne de ikke acceptere.

Nu havde den gamle Sultan sagt til mig, at jeg skulle ringe til ham, hvis jeg fik vanskeligheder med batakkerne af den grund, så skulle han nok klare dem. Men kun én gang har jeg måttet ringe til den gamle herre og bede ham om at komme og hjælpe mig. Der var kommet en 30-40 batakker, og det er bestemt ikke behagelige mennesker at have i nærheden i en sådan situation. Jeg ringede til Sultanen, som havde 70 kilometer at køre ad elendige veje; jeg var lidt ked af det, men han kom og fik dem ud i en fart. Ham havde de respekt for.

For os europæere kunne det sommetider være vanskeligt at forudse arbejdernes reaktioner, da vi ikke helt forstod deres idéverden.

For at give et eksempel må jeg gå tilbage til min søgrønne ungdom, hvor jeg arbejdede som assistent på plantagen ved Dadapfloden. Foruden tilsyn med arbejdet i en afdeling med gummitræer havde jeg også tilsyn med oksestalden. Jeg skulle kontrollere, at dyrene fik tilstrækkelig føde, at stalden blev holdt ren, og at trækokserne, der gik på de skærvefyldte veje, blev beskoet med stålplader under klovene.

Arbejderne, der var beskæftiget med dyrene og transporten, kom fra Forindien og blev kaldt klingalesere. De fleste var fra omegnen af Madras, og da de var hinduer, der anser koen for et helligt dyr, regnede man med, at bæsterne blev godt behandlet. Det var også uhyre sjældent, at jeg havde grund til at påtale noget.

Oksestalden lå midt ude på en eng, hvor græsset var højt og saftigt, mens klingaleserne med deres familier boede i stalden en etage over dyrene. Sådan ville de gerne

have det, og derfor var det sådan.

En eftermiddag, da jeg havde været hjemme til frokost og var på vej tilbage til kontoret, så jeg, at en af de trækokser, der gik på engen, humpede rundt på tre ben.

Jeg gik hen og undersøgte dyret, og opdagede, at manden, der havde beslået dets klov, havde slået et søm gennem klovens bløde del.

Henne ved stalden traf jeg Ramasamey nummer fire; det var ham, der havde såret dyret. (Vi havde ikke mindre end fire hinduer, der hed Ramasamey, og derfor nummererede vi dem.)

„Ramasamey!“ kaldte jeg, „du må straks komme for at trække et søm ud af en okses klov.“

Han gik ind i stalden efter værktøj og sjokkede søvnt efter mig hen til det græssende dyr.

„Ramasamey, træk det søm ud, og pas på, at det ikke sker oftere,“ sagde jeg. „Husk på, at det måske er din bedstemor, du har slået sømmet i.“

Så vidt, jeg vidste, var der noget om, at hinduernes sjæle på vej mod Nirvana tager skikkelse af en okse, og at det er derfor, dyret er helligt.

Da sømmet var trukket ud, kom der et par dråber blod, som Ramasamey smurte ud på sin pande. Den røde farve på den mørke hud så næsten komisk ud, syntes jeg og gik videre til mit arbejde på kontoret.

Der var måske gået en halv time, da opsynsmanden fra stalden, Ramasamey nummer ét, trådte ind på kontoret, førte hånden op til panden som hilsen og sagde:

„Tuan, nu er Ramasamey nummer fire død.“

„Hvad siger du?“ råbte jeg. „Hvad er der sket?“

„Han har hængt sig, og han bevæger sig ikke mere, så han må være død.“

„Vidste du, at han ville hænge sig?“ spurgte jeg forfærdet.

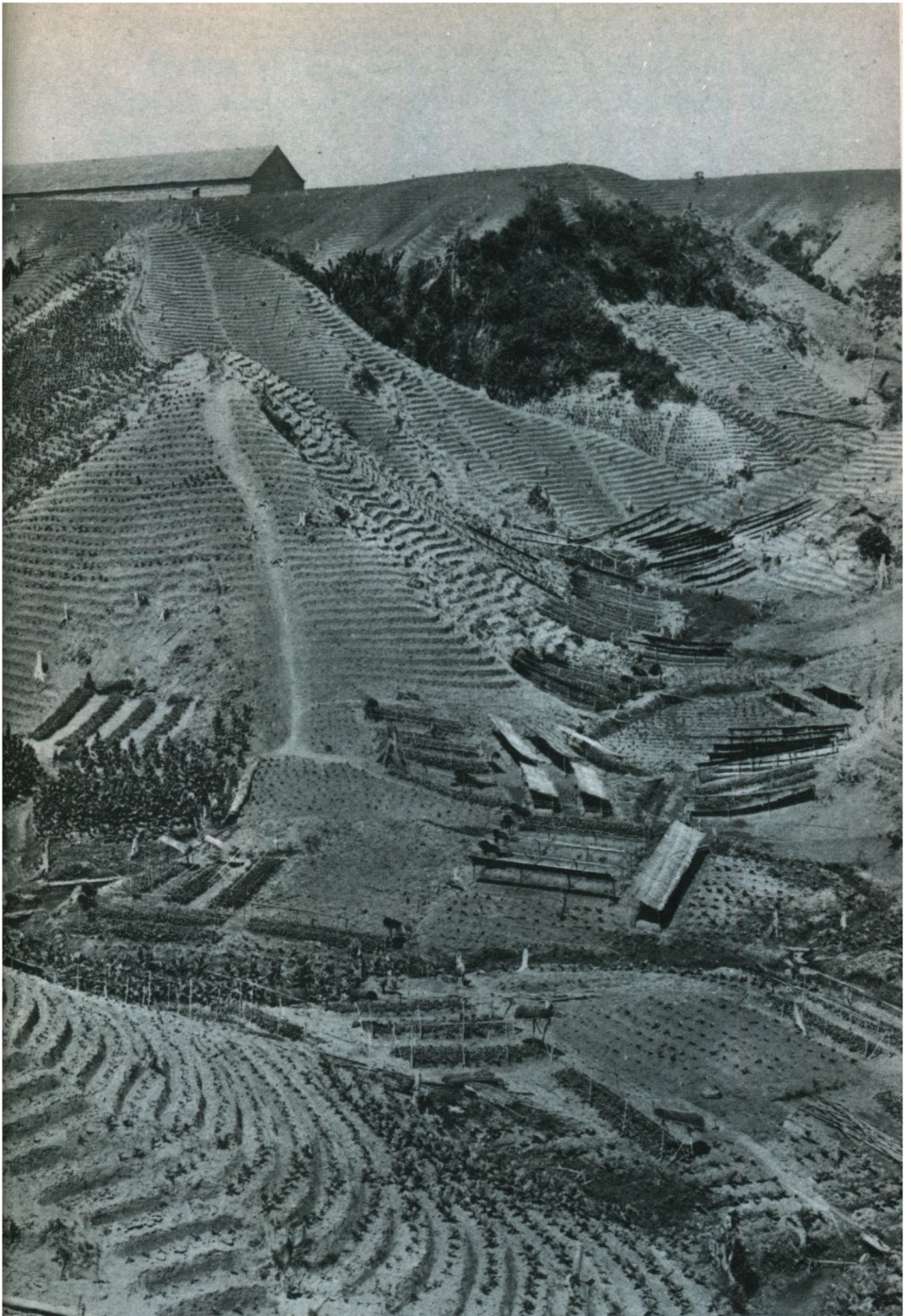

Min kone Minna og jeg med børnene Carl-Erik og Edith, 1920

Carl-Erik med barnepigen ved hånden – kokkens kone – og sin lille nøgne legekammerat.

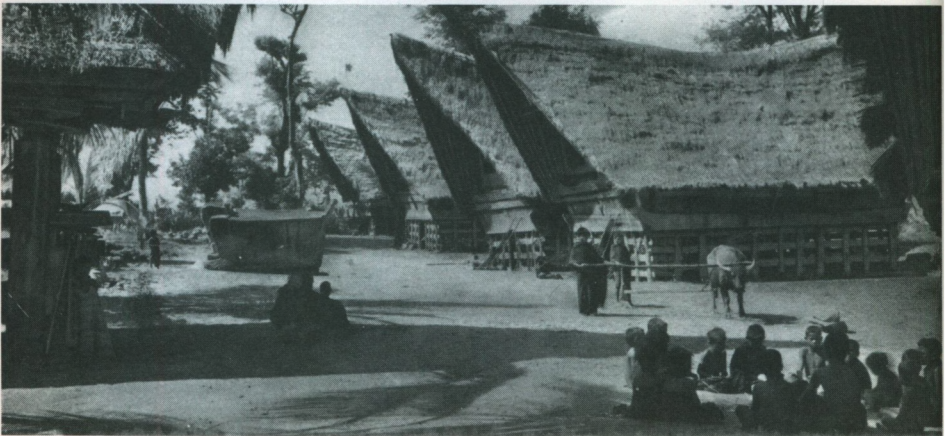

Fremragende
arkitektur i
menang-
kabouernes
land på
Sumatras
vestkyst.

Bataklands-
by
med høvdin-
gegrav
midt på
vejen.

„Ja, han sagde, at han ville hænge sig, fordi han havde slået et søm i sin bedstemor, og det havde tuan også sagt.“

Så hurtigt, jeg kunne, løb jeg hen i stalden og op på første sal, hvor jeg sprang op på et gelænder, så jeg kunne kigge ned i Ramasameys kammer. Og ganske rigtigt – dér hang han, den lange, sorte hindu.

I en fart sparkede jeg døren op, men den stødte mod den hængende krop. Opsynsmanden og flere hinduer var kommet til, men de var slet ikke opsatte på at hjælpe mig. De betragtede tilsyneladende begivenheden som en naturlig konsekvens af, at Ramasamey havde såret oksen.

Med en kraftanstrengelse fik jeg skubbet døren så langt op, at jeg kunne klemme mig ind i kammeret. Den døde krop var blevet sat i svingninger og bumpede to gange mod mit ansigt.

Med min lommekniv fik jeg ham skåret ned og gav så ordre til, at han skulle bringes bort og brændes.

Langsomt gik jeg tilbage til kontoret. Jeg var dårligt tilpas, havde opkastningsfornemmelser, og det flimrede for mine øjne.

Det var første gang, jeg var stødt på en mentalitet, der var så forskellig fra min egen.

Kapitel 12

Jeg boede som sagt på Sumatras østkyst. Ovre på vestkysten levede et malajisk folk, der hed *minangkabouwerne*. Navnet betyder egentlig „den, der overvandt bøflen“.

Det var en helt anden verden, man kom til dér. De havde matriarkat – mænd havde overhovedet ingen indflydelse dér. Det var et meget, meget ejendommeligt sted at komme. Det var højt begavede mennesker, der levede i smukke huse. Alting var i orden, og det var kvinderne, der ledede det hele, de regerede alt og ejede alt.

I minangkabouwernes store lovkompleks lyder paragraf 1: *En hane kan ikke lægge æg*. Denne uomtvistelige sandhed er det fundament, hvorpå man lever i det smukke bjergland. Manden er knyttet til sin mors slægt. Han har forsørgerpligt over for sin mor og sine søstre og deres afkom, men ikke over for sin kone og sine børn; denne påhviler hans kones mandlige slægtninge.

Det var Landet med de Stærke Kvinder. Det var kvinderne, der afgjorde, hvem den unge mand skulle giftes med; selv havde han ikke noget at skulle have sagt. Han havde som sagt ikke forsørgerpligt over for sin kone, hans eneste pligt var at sørge for, at hans kone fik børn. Han boede heller ikke hos hende. Men om aftenen ved sekstiden, når solen var ved at gå ned, kom d’herrer spadserende gennem byen med deres hovedpuder under armen. Så stillede de sig op foran konens hus og *hræhræm* rømmede sig lidt for at give til kende, at nu var de ankommet.

Måske blev de vinket af, og så kunne de trække hjem igen.

Det ejendommelige er, at matriarkatet var i strid med muhamedanismen. Men det brød de sig ikke om. D'damer ville ikke afgive magten, og det gør de heller ikke den dag i dag; der er stadig matriarkat derovre. I kolonitiden regnede man med, at minangkabouwerne var det folk i Indonesien, der havde den bedste skoleuddannelse, og derfor fandt man mændene spredt overalt i det store ørige, hvor de arbejdede inden for f.eks. de forskellige etater. Mange af dem kunne tale hollandsk, og alle kunne læse og skrive. På den sidste plantage, jeg ledede, var mine tre kontorister minangkabouwer, og dem var jeg i høj grad tilfreds med. De sendte hver måned halvdelen af deres løn hjem til Mor.

Det var meget dygtige og meget sympatiske mennesker, og det faktum, at der ikke var noget andet folk, der stod så højt kulturelt som netop det folk, hvor kvinderne regerede, har vel også noget at sige os den dag i dag – selv om matriarkatet næppe bliver indført foreløbig her.

Efter sigende besøgte Sukarno, der var Indonesiens første præsident, vist aldrig minangkabouwerne – det skulle han nok holde sig fra!

En landsby bestod i reglen af fire huse, fire *sukuer*. En suku betyder en fjerdedel, og i hver suku var det den ældste kvinde, der havde ledelsen. Var der noget, de ikke kunne blive enige om, kunne de tilkalde en *momak*, der var slægtens ældste mand, og få ham med på råd. Men ellers havde han ikke nogen indflydelse. I landsbyen dannede disse fire, store huse et kvadrat, og midt på pladsen mellem dem lå et hus, som var en slags rådhus. De havde også risskure, og alt var holdt i en meget smuk arkitektur.

I en af deres byer, der i hollandsk tid hed Fort de Kock, var der en stor torveplads, hvor kvinderne et par gange

om ugen kom for at sælge deres varer. Der kunne samles 60-70.000 kvinder på det sted. Engang var min kone og jeg og børnene taget hen til det store torv for at se på varerne, og vi havde min chauffør, Hamid, med. Min kone kaldte ham Greven, da han godt kunne lide at spille stor på den. På østkysten kunne han spankulere rundt på torvene og prutte om priserne og vise sig som den store mand, men på torvet i Fort de Kock kom han galt af sted. Han gik rundt alene, og kvinderne havde spurgt ham, hvor han kom fra. Ja, han kom ovre fra østkysten.

„Men så er du jo en abe! Kan du så komme væk! Ud med dig!“

Pludselig så min kone og jeg hr. Hamid fare i en forfærdelig fart op ad trappen, der førte bort fra torvet, og da vi kom hjem på hotellet, fandt vi ham meget nedtrykt.

„Hvad er der i vejen, Hamid?“ spurgte jeg.

„Hvad er det for nogle mennesker her? De kvindfolk på torvet, de kaldte mig en abe fra Sumatras østkyst, bare fordi jeg ikke ville give det, de forlangte.“

„Jamen Hamid,“ sagde jeg, „hér har vi to ikke noget at skulle have sagt. Er du ikke klar over det?“

Ja, her ville han nødig bo.

„Jeg skal heller ikke bo her,“ sagde jeg, „vi tager hjem igen i morgen til østkysten.“

Jeg skrev engang i et ugeblad en artikel om minangkabouerne og holdt kort efter et foredrag om samme emne. Da foredraget var forbi, kom en lille, forknyt mand hen til mig og spurgte med flæbende stemme:

„Er det Dem, der har skrevet om de onde kvinder på Sumatra?“

„Ja, om minangkabouerne,“ svarede jeg.

„Det kunne De godt have sparet os for!“ sagde han med gråd i stemmen.

Ved salens udgang stod en høj kvinde, model sværvægter, og bankede i gulvet med sin paraply, mens hun råbte:

„Kommer du, Adolf, eller kommer du ikke?“

Adolf kom så hurtigt, hans små pusselanker kunne bære ham.

Ved den lejlighed gik det op for mig, at der også findes stærke kvinder uden for de Padangse Højlande.

Lad mig slutte dette kapitel med at citere et par oversættelser, jeg har foretaget fra en bog af L. C. Westenenk: *Waar mensch en tijger buren zijn.*

Spøgelsesnatten

Det er Midnat.

Vildt kaster den onde vind, *Si Dolok Dolai*, sig gennem Marapis dybe dale. Den fødtes på Sinkaraksøen, hvor frådende, korte bølger endnu pisker bredden. Den jog op ad vulkanen, splintrede røgskyen over krateret, rosa af ildens glød, og nu rasede den ned ad bjerget over sletten ved Agam. Piskende regn driver den fremfor sig, Ødelæggeren, som brækker ficustræets rødder som tråde; det lave krat rykker den op med rode, og menneskenes ris-skure splintrer den.

I den dybe, mørke nat stille sover byen
bag bambushæk og palmekrone skjult,
men piskende som den vilde jagt slår storm og regn fra
skyen
og pludselig flimrer lyn, og tordenen brager hult
og flænger nattens mørke.

Bambus bøjer og knirker, dumpt falder palmens blade.

Huset er sænket i ro, men hanen galer forskræmt,
den i lynet tror at se morgenrøden!

Bange klynker det vågnende barn,
trykker sig til moders bryst:
„O, Moder, Moder! Hør dog de frygtelige lyde!
Hør, Moder, hør! Hvorfor galer hanen?“

„Stille, mit barn, sov du kun trygt ved moders side
og vær ikke angst, for det skal du vide,
i vor rismølle stamper man ris – – – *orang bunian*.“

„O, Moder, Moder! Hør det dybe drøn deroppe,
det skælver ned i dalen!“

„Vær rolig kun, min lille skat
og hvil dig i min arm.
Den lyd, du hører nu i nat,
det er gong-gongens larm – – – *orang bunian*.“

Orang bunian betyder spøgelsesmenneske, og om deres
opståen fortæller sagnet:

På Sumatra måtte Allah for århundreder siden straffe en
mand, som ikke ville bekende sig til den nye tro. Han og
hans kone var gode mennesker, der boede dybt inde i
skoven ved det øvre løb af en flod, som udmundede i
Malakkastrædet.

De fik børn og havde det godt. Men undertiden skænd-
tes de heftigt, når konen mærkede, hvor vantro manden
var. Hans vantro var den eneste sorg, konen kendte.
Engang, da han havde slagtet en høne til et festmåltid og
var ved at plukke den, begyndte hans kone igen at skæn-
de, fordi manden ikke troede på Allahs almagt. Rasende

sprang han op og råbte:

„Nu har jeg fået nok af det sludder! Jeg går ned og bader. Så kan du selv plukke din høne!“

Med disse ord kastede han den halvplukkede høne for hendes fødder. Så gik han vred og rasende ned til floden. Det evige spektakel! De havde det da så dejligt sammen, men så snart dette ene spørgsmål kom på tale, selv om det syntes så ubetydeligt, så var alting ødelagt.

Han dukkede sig ned i floden, men da han atter kom op, var han i et fremmed land med ukendte mennesker. Han giftede sig og fik børn, men lykken kunne han ikke finde, endskønt han stadig drog rundt for at finde den. Således kom de efter syv års forløb til en flod, hvor han tog et bad, men da han igen dukkede hovedet op af vandet, så han sin egen badeplads og oppe på den høje bred sit hus. Han erindrede da pludselig, hvad der var sket for syv år siden, og krympede sig i sorg.

Han løb op ad skrænten. Hvad var der blevet af hans gode hustru i mellemtiden?

„Det var hurtigt!“ råbte hun, glad over at se, hvor angstfuldt, men dog lykkeligt, hans ansigt var. Hvor herligt, at han så hurtigt havde indset sine fejl. Hønen var endnu ikke plukket færdig. Nu blev manden troende.

Men børnene, som blev ladet tilbage i det fremmede land, var de første *bunians*, spøgelsesmennesker.

Indonesernes århundredgamle eventyr og myter er årsag til, at de har undgået den fanatiske, ortodokse islamiske tro. Man har ofte både tolerancen og smilet i behold.

Legenden om *Den Ældste Skabning* stammer fra Manna i Bengkulu i det sydvestlige Sumatra, og er et vidunderligt eksempel på en blanding af muhamedansk tro, fremmedartede og derfor for malajerne uforståelige og mystiske ting, og den smukke åndelige følelse fra den

hedenske tid. Påfaldende er fremhævelsen af, at de vilde dyr, som malajerne har den største angst og respekt for, er ældre end mennesket. Ordet *Dewa* er sanskrit og bruges overalt i det indiske arkipelag som betegnelse for en overnaturlig magt, en guddom. *Sri Dewi* er Risens Gudinde på Java og Bali.

Den Ældste Skabning på Jorden og Mennesket

Permandjika Allah knipsede et støvgran bort bag øret...

Således skabtes det første faste stof i verden. Det blev større og større, og da det var otte favne i firkant, satte Gud sig ned på det.

Da Gud nu så ned, opstod Jorden, og da han så opad, hvævede den store Himmel sig over ham, da han så til venstre og højre, opstod Havet, og da han blæste, opstod Vinden.

Foruden Gud fandtes ærkeenglene Israpel, Mikail og Djibrail, og den femte var Alah-ta-Alah – Vor Herre.

Da sagde Gud: Lad os nu skabe Adam.

Der blev hentet ler fra Modjopahit, og Vor Herre og ærkeenglene æltede det for at skabe Adam.

Men Gud så, at skabningen havde fire ben, og han sagde: Det er endnu ikke Adam! Og et guddommeligt pust blæste skabningen ned på jorden, og det var Den Ældste, *Setuwo* - Tigeren!

Nu blev der hentet nyt ler fra Modjopahit, men ærkeenglene formede skabninger, som var ni, otte og syv favne lange, og det blev guddommelige væsener, de ni *Dewa Paralis*, de otte *Dewatas* og de syv *Dewas*, men endnu var Adam ikke lykkedes for dem.

Da formede Vor Herre en skabning med fire poter og

en lang hale. Men Gud, som vidste, hvordan Adam skulle se ud, kaldte dette væsen *Alilias*, lod det falde ned i havet – det var Krokodillen!

Endnu en gang lod Gud dem prøve på at forme Adam, men den nye skabning havde fire tykke ben. Gud lod den dale ned til jorden: *Aliliman* – Elefanten var skabt!

Da bød Gud ærkeenglen Djibrail spejle sig i det stille vand i en dyb flodbugt, og efter det billede, vandet viste, blev Adam skabt, og Gud kaldte ham *Ali Mohammad!*

Nu gav Gud en menneskesjæl til Vor Herre, lod ham holde godt på den i den lukkede hånd for at bringe den til Adam og indblæse den i ham.

Men fire gange åbnede Vor Herre hånden undervejs, og først den femte gang fik Adam sin sjæl.

Da sagde Gud: I har fire gange ladet det glide ud af Eders hånd, som jeg gav Jer. Gå hen og se, hvad der blev deraf.

Og nu så Vor Herre, at på det sted, hvor han første gang åbnede hånden, voksede der *pisang*, banantræet; på stedet, hvor det skete anden gang, voksede rodknolden *kladi*; majs så han det tredje sted, og ris var den sidste af de planter, som Skaberens i sin visdom og godhed lod gå forud for mennesket for at tjene ham til føde.

Kapitel 13

Som allerede fortalt kom jeg i maj 1911 til Sumatra, engageret først af et svensk selskab, senere af et hollandsk. Ifølge min kontrakt måtte jeg rejse hjem til Europa i seks måneder 1. maj 1917. Dengang var der krig i Europa.

Det var skik og brug på Sumatra, at kolleger og gamle venner købte indboet fra den, der skulle af sted, så der blev holdt auktion over mit habengut. Den indbragte mig et par tusind gylden, da mine venner viste mig den venlighed at give en rimelig overpris.

Den 2. maj rejste jeg fra Medan til Belawan Deli, hvorfra jeg skulle med en hollandsk damper, der hed s'Jacob. Det var en båd, som sejlede gamle kinesiske arbejdere hjem til Kina, hvor de skulle hjem og dø. Den bragte dem til Hong Kong, og så tog den nye arbejdere med ned til Malakka og Sumatra.

Jeg var den eneste europæiske passager. Foruden mig var der otte eller ni europæere om bord; kaptajnen, tre officerer, telegrafisten og et par mand i maskinrummet. Fra Sumatra medførte vi nogle hundrede gamle, kinesiske arbejdere. Om natten sejlede vi over til Penang i Malakkastrædet, og der kom der igen nogle hundrede om bord, og derfra endelig til Singapore, hvor båden blev fyldt. Skibet var ikke særlig stort, men der var 1400 kinesere om bord. De lå på dækket og hvor der ellers var plads.

Skibet sejlede otte knob, og det var glødende varmt. Kineserne lå på dækket og i bunden af skibet. Som den eneste europæiske passager havde jeg kahyt lige oppe under broen; den stødte ud til spisesalonen, hvis man kan kalde den sådan – der var plads til seks passagerer. Om bord havde vi en læge, en hindu. Han havde lukaf nede i bunden af skibet i det såkaldte hospital. Der bragte man de kinesere ned, som var blevet syge eller måske var døde. Ligene blev pakket ind i sækkelærred. Skibet var inddelt i sektioner, og om morgenen ved syvtiden blev alle dørene mellem de forskellige sektioner aflåst, så kineserne ikke kunne løbe sammen. Derefter blev ligene hentet op fra bunden af skibet. Der var i reglen tre-fire stykker.

De blev kastet over bord, mens de overlevende kinesere rasede. De råbte og skreg, og der var en vild opstandelse. De var af den mening, at ligene skulle bringes med hjem til Kina og begraves der. Men det var umuligt at transportere ligene til Kina i tropevarmen; det drejede sig om mange dage.

På skibet var der en såkaldt *comprador*, en kineser med stor magt. Han havde 30-40 mennesker under sig; de skulle have øjne og ører åbne for, hvad der blev talt om, og om der var noget i udvikling. Compradoren skulle også sørge for, at de mange mennesker fik noget at spise og drikke, og han kom nogle gange om dagen til kaptajnen og aflagde rapport.

En aften sad vi fire mand og spillede kort oppe i „salonen“, da compradoren kom og fortalte, at kineserne ude i stævnen spillede hasard. Det var forbudt, fordi de, der tabte ofte blev rasende og prøvede at myrde dem, der havde vundet.

„Nå,“ sagde kaptajnen, „så må jeg hellere gå derud.“ Derefter gav han to geværer til et par styrmænd.

„Når jeg nu er gået,“ sagde han, „så skal I slukke lyset her og åbne vinduet. Når jeg tænder min lygte, så skyder I.“

Jeg syntes det hele var meget uhyggeligt.

Kaptajnen tog nu sort tøj på – ellers var vi jo klædt i hvidt tøj i troperne – og gik så, fulgt af compradoren, helt forud på dækket, hvor nogle kinesere sad og spillede. På et tæppe lå en stor formue i sedler. Kineserne kunne ikke se, at det var kaptajnen, der kom, da han var i mørkt tøj. Han nåede helt hen til dem, rullede tæppet sammen og smed det over bord, smed det sorte tøj og viste, hvem han var. To gange lyste han med lygten, og begge gange blev der skudt oppe fra salonen, og begge de to kinesere, som ville overfalde kaptajnen, fordi han havde smidt pengene over bord, blev dræbt.

Efter den tur var der militær med på s’Jacob, når den transporterede kinesere hjem til Kinas gule jord.

Da vi nåede til Hong Kong, gik vi alle sammen fra borde. Det var en dejlig by, der havde næsten europæisk klima. Dagen efter rejste jeg med en japansk damper videre til Shanghai.

For at komme hjem til Europa, hvor krigen rasede, måtte jeg vælge én af to rejseruter. Jeg kunne tage over Stillehavet, gennem USA og videre over Atlanten hjem til Skandinavien. Men i Atlanterhavet lurede de tyske undervandsbåde. I stedet valgte jeg at sejle op langs Kinakysten op til Manchuriet for derfra at tage hjem med den sibiriske jernbane til det daværende Petrograd, det gamle Skt Petersborg, og så op over Finland og Sverige og hjem.

I Shanghai købte jeg nyt tøj; jeg skulle jo gerne se nogenlunde anstændig ud i tøjet, når jeg kom hjem. Det tøj, jeg havde på, havde hængt i seks år i et skab ude i

urskoven, så det var ikke helt up-to-date.

Jeg skulle have mit pas viseret af den danske general-konsul, men vi var kommet så sent ind, at kontoret var lukket. Jeg tog ud til Generalkonsulen, som stod og spillede violin, da jeg kom.

„Undskyld, hr Generalkonsul,“ sagde jeg, „men jeg skal videre i morgen, og jeg skal have mit pas viseret.“

Selv om kontoret var lukket, viste han sig meget elskværdig og hjalp mig. Aftenen tilbragte jeg sammen med nogle tyskere, som jeg bragte en hilsen fra tyske kolleger nede på Sumatra.

Næste morgen gik jeg om bord i en japansk damper for at sejle op til Dalny, eller Dairen, som det hedder i dag, oppe i Manchuriet. Jeg delte kahyt med en portugiser fra Macao og en japaner. Da jeg kom op på dækket, kom portugiseren hen til mig og sagde, at han var *very sorry*, at vi europæere skulle dele kahyt med *a dirty native* – en beskidt indfødt.

„Hov hov, kammerat,“ sagde jeg, „sådan siger man ikke.“

Han havde aldrig været i Europa, da han var portugiser fra Macao, og de var ikke særlig højt anskrevet derude, men han havde en bror, der havde været i Europa, så han ville klage, når han nu kom til Japan.

„Ja,“ sagde jeg, „det må De gøre, som De vil.“

Lidt efter kom den lille japaner, knækkede sammen af høflighed under en rivende ordstrøm og fortalte, at vi skulle dele kahyt med „a dirty portugese from Macao“ – det ville han klage over, når han kom til Japan.

Personligt var jeg ganske ligeglad, hvem jeg delte kahyt med, da det kun drejede sig om to nætter. Men de to herrer var meget fornærmede og hilste ikke på hinanden.

Om bord traf jeg en dansker ved navn Petersen, som var telegrafist ved Store Nordiske, og en norsk forret-

ningsmand, der hed Kappelen. Vi holdt sammen, for vi skulle samme sted hen. De havde tidligere gjort turen og lovede at hjælpe mig.

Da vi kom til Dalny, gik vi ind på et fint hotel for at få noget at spise. Inden man fik lov at gå ind i hotellet, fik man skoene børstet og tøjet støvet af af nogle drenge, der sad udenfor, så man ikke bragte snavs ind i det fine hotel.

Da vi havde fået noget godt at spise, kørte vi videre op mod Harbin; en station på den transsibiriske jernbane, hvor vi skulle tage toget til Europa.

Det var en ejendommelig by. Alt var tilsyneladende i opløsning, Rusland var jo i krig. De to skandinaver ville vise mig byen og fik fat i en vogn med to heste for. Jeg satte mig op ved siden af kusken, som havde langt hår og langt skæg. Vi kørte ud af byen, og det blev mørkt. Det asiatiske mørke er som en substans, og der var en meget ejendommelig stemning.

Pludselig hørte jeg en lyd, som jeg kendte hjemmefra. Det var blæsten i telefontrådene. Jeg rykkede i tømmerne, hestene standsede, og jeg sprang ned fra vognen og lagde øret til en telefonpæl. Det var jo den samme lyd, som jeg kendte hjemmefra, når blæsten kom fra heden og strøg op over bakkerne ved Karup Å og susede i telefontrådene fra Skive til Salling. Da følte jeg hjemvé for første gang i de seks år. Jeg steg op på vognen igen og sagde: „I må undskylde, men det måtte jeg lytte til.“

„Ja, er det ikke ejendommeligt at tænke sig,“ sagde telegrafist Petersen, „at i den ene ende af den tråd sidder måske Andersen, og i den anden ende sidder Hansen, og hér sidder Petersen.“

Kapitel 14

Toget skulle køre klokken ni om aftenen, og vi havde reserveret pladser i den internationale wagon. Jeg delte kupé med en schweizer, en ung mand, der var født i Rusland, og hvis far ejede en medicinalfabrik. Han havde været i Japan og skulle nu hjem til Petrograd igen. I kupeen på den ene side lå Petersen og Kappelen, og kupeen på den anden side var optaget af en russisk general. Han var en fin og fornem herre, som havde en oppasser, vi kaldte Cognakski. Hver aften kom denne oppasser og bankede på vores dør, tog sig op om kinden og sagde „Zahnschmerz!“ – et af de få tyske ord, han kendte. Så fik han en cognac af hver af os.

Dengang havde man ikke lov til at importere spiritus til Rusland, men cognac var jo medicin, og som medicin havde man lov til at tage det med. Således fik Cognakski hver aften sine fire cognac'er før vi gik til køjs, og samtidig fik han en rubel af hver af os; så skulle han til gengæld sørge for morgenmad. Og det gjorde han sandelig!

Hvordan han organiserede det, ved jeg ikke, men vi fik kaviar – det var sådan noget, man spiste med suppeske – der var røget fisk, der var brød og smør og ost og alt, hvad hjertet kunne begære, og dertil *chai*, te. Alt det klarede Cognakski for en rubel fra hver af os; en rubel var vist dengang 3 kroner og 75 øre. Det, der blev tilovers af vores morgenmad, fik han selv, og det var sandelig ikke småting, så han skulle nok sørge for, at vi blev rigeligt for-

synet.

Så længe vi befandt os i Sibirien, gik det meget godt. Vi kunne få både mad og drikke i toget. Ved de større stationer gik Generalen ud på perronen, hvor der måske stod en deling tropper eller en stribe skoledrenge, og de blev kysset på kinden og fik håndtryk. Man kunne sandelig forstå, at det var en stor og mægtig mand, vi havde med i toget!

Men da vi var kommet op over Ural, blev det straks noget andet. Toget havde vist ikke nogen egentlig køreplan. Jeg havde indtryk af, at det kørte, når det passede lokomotivpersonalet. Snart havde vi et stort lokomotiv forrest og snart en lille slæber, så det ene øjeblik kørte vi med stor fart, og det andet kunne man spadsere ved siden af toget. Det var et langt tog, og der var mange med.

Blandt andet tre herrer, som var meget interesseret i at få os til at spille kort. Indsatsen var kun guldrubler – der blev ikke spillet om småpenge. Det underlige var, at alle, der spillede med dem, tabte. Det bemærkede min schweiziske kabinekommerat, så han satte 20 rubler ind hver dag for at finde ud af, hvordan det gik til, at de tre herrer altid kunne vinde. Vi andre holdt os beskedent i baggrunden, men trods sin daglige udgift opdagede han aldrig, hvordan det gik til.

Desuden traf vi endnu en mand i toget, en meget elegant og sleben herre, der talte guderne må vide hvor mange sprog og kunne snakke med os alle sammen. Han virkede lidt påtrængende og spørgelysten.

Endelig kom vi så Første Pinsedag, 3. juni 1917, klokken tre om eftermiddagen til det daværende Petrograd. Vi steg ud af toget og gik ind i den store banegård, Alexandervaksal. Men samtidig med at vi kom ud i forhallen, blev der jaget tusinder af mennesker ind fra Nevski Prospektet, hvor banegården lå. En stor kirkelig

procession var på vej op ad gaden, og kosakkerne piskede folk ind i banegården. Vi væltede rundt mellem hinanden. Jeg havde tre kufferter og mistede de to. Efter halvanden times forløb kom jeg ud på gaden med én kuffert i hånden. Sammen med de to andre kufferter var Petersen og Kappelen forsvundet, så hvor skulle jeg gå hen?

Jeg kiggede over på den anden side af gaden og tænkte, at de krims-krams bogstaver dér nok skulle betyde hotel, så jeg gik derover. Bag en disk stod en lille dreng på 12-13 år. Jeg sagde til ham på engelsk og tysk, at jeg ville have et værelse. Han forstod intet, men korsede sig over dette ugudelige menneske, som ville indlogeres på en højhellig pinsedag. Jeg tog en nøgle fra brættet, gik op på et værelse, låste døren, klædte mig af og fyldte badekarret med vand for at få det værste sibiriske snavs skrubbet af.

Efter et par timers forløb kom jeg ned på Nevski, hvor jeg var så heldig at træffe Petersen og Kappelen. Vi glædede os over gensynet, og jeg spurgte, hvor de skulle overnatte. Det kunne jeg komme med hen og se.

Det viste sig, at de overnattede på en politistation. Dér kunne man leje ligkister nede i kælderen; kisterne var foret med høvlspåner, og i dem kunne man sove for en rubel om natten på den betingelse, at man blev smidt ud, hvis politiet stod og skulle bruge ligkisten.

Det var jo et billigt logi. Selv anede jeg ikke, hvad mit hotel skulle koste, for den lille dreng havde ikke fortalt mig noget.

Vi gik ned ad Nevski og kom forbi en gammel kone, der sad på fortovet og solgte hårdkogte æg. Vi havde ikke fået noget at spise eller drikke hele dagen, da det var højhellig dag i Rusland. Vi kunne hver købe to æg. Det gjorde vi, og lidt længere nede ad gaden kunne vi købe os hver en varm sodavand. Derefter gik vi i biografen. Den viste film fra Danmark. Fra Tivoli. Man så en lille tyksak sidde i

Tivoli og drikke kolde sjusser. Man kunne se varmen fra hans hånd slå an på glasset, og nordmanden blev fuldkommen desperat. At se en mand sidde og drikke sjus, mens han selv måtte nøjes med en varm sodavand!

Klokken var vel halv elleve, da forestillingen var færdig, og jeg skulle hjem til mit hotel, og de to andre skulle hjem til deres ligkister. Uden for biografen mødte vi den elegante herre fra toget.

Han spurgte os, om vi havde fået noget at spise i dag. Det havde vi jo ikke.

„Så gå med mig,“ sagde han. „Jeg bor lige her ved siden af, og jeg har taget mad med hjem fra Sibirien.“

Petersen og Kappelen ville hjem, men jeg gik med ham. Vi kom op i en stor lejlighed, og dér var liv og glade dage. Der var sandelig mad på bordet – og piger, der dansede deroppe!

Alle spurgte mig ud, hvor jeg kom fra, og hvad jeg havde lavet. Jeg snakkede løs og fik godt med vodka, øl og hvad de ellers havde. Klokken tre om natten sagde jeg, at jeg måtte hjem, og den fine herre tilbød at følge mig, hvad han også gjorde. Det var Tjekaen.

Anden Pinsedag sultede vi, men tredjedagen fik jeg at vide, at jeg kunne finde et hotel med baltere, som talte tysk, på et hotel længere nede i byen. Dér flyttede vi ned.

Jeg skulle have mit pas viseret. Paskontoret lå på pladsen lige foran Vinterpaladset, nede i politistationens kælder. Petersen og Kappelen fik straks deres pas viseret, men mit blev inddraget.

Nå, tænkte jeg, så må jeg komme igen i morgen. Petersen og Kappelen tog det første tog op til den finske grænse, kun en times kørsel borte. Men alle mine forsøg på at få mit pas mislykkedes.

Jeg gik ned på det Danske Gesandtskab og meddelte

dem situationen, men de havde desværre ikke mulighed for at hjælpe mig over for pasmyndighederne.

Hver morgen klokken ni gik jeg ned på paskontoret, hvor der stod flere hundrede mennesker med alle mulige hudfarver og råbte og skreg for at få deres pas. Da der var gået en uges tid, traf jeg en landsmand, oven i købet en byfælle, der hed Johannes Lind, på hotellet.

„Lind,“ sagde jeg, „du må hjælpe mig. Jeg må hjem. Det koster penge for hver dag, jeg må blive her.“

„Ja, den er gal,“ svarede han. „Havde du bare heddet Hansen eller Jensen havde det været nemt nok. Men når du hedder Jung, tror de jo, du er tysk spion. De lader *alle* komme ind, men de slipper dem bare ikke ud igen. Så nu sidder du i en fælde. Har du et visitkort?“

Ja, det havde jeg.

„Godt. Når du nu i morgen tidlig kommer ned i kælderens, så ved du, at for enden af gangen er der et stort, sort gardin –“

„Jatak – det har jeg set på hver dag.“

„– og det skubber du til side, banker på døren og går ind. Der sidder en fin, ældre herre med stort, hvidt Kong Leopold-skæg og nogle damer og skriver. Hvilket sprog talte I på plantagerne på Sumatra?“

„Ja, vi talte jo alle sprog. Vi talte dansk og svensk og hollandsk, naturligvis, og engelsk og tysk.“

„Nej nej – med de indfødte?“

„Med de indfødte talte vi malajisk.“

„Godt. Det forstår han ikke, og du forstår ikke russisk. Så går du hen til ham og giver ham dit visitkort og siger til ham på malajisk, at du vil have dit *passport*. Bliv ved med at gentage *passport*. Og så siger du til ham, at du kommer i morgen og henter det. Men sig det på malajisk. Så siger han noget på russisk, og lad os så se, hvad der sker.“

Næste dag gik jeg ned på paskontoret, forbi det sorte gardin og hen til den fine ældre herre, der sad omgivet af alle de skrivende damer, og jeg sagde på malajisk, at jeg var Vilhelm Jung og kom fra Sumatra og skulle hjem til Danmark og gerne ville have mit passport. Han svarede noget på russisk, fulgte mig hen til døren og trykkede min hånd.

Næste dag fik jeg mit pas.

Jeg skyndte mig hjem til hotellet og viste triumferende Lind mit pas. Han havde sin kone hjemme i Skive, en meget stor fødevarerforretning i Petrograd og en bror i Sibirien, hvorfra fødevarerne kom med tog; femten wago-ner fulde en gang om ugen. Dem leverede Lind til arbejderne på Putilov-fabrikken i Petrograd, der leverede ammunition til hæren. Men hvis hæren kunne se sit snit til at konfiskere toget, sendte de fødevarerne til fronten, og så fik arbejderne intet, og så var Lind i farezonen. Han var hver dag hos Kerenski for at være sikker på, at toget kom frem, hvad det alligevel ikke altid gjorde.

Så gav han mig 300 rubler og bad mig om at veksle dem, når jeg kom hjem. Da jeg kom til Stockholm, gik jeg ind i en bank og fik 270 svenske kroner for de 300 rubler. Jeg havde dem i hattepulden oppe under silkeforet, for man måtte ikke udføre rubler.

Jeg tror nok, det var alt, hvad Johannes Lind reddede af sin kæmpeformue. Han kom hjem om efteråret, og jeg traf ham i Skive. Senere rejste han til USA, hvor han havde en bror, og startede et hønseri.

Når man ikke har levet i Petrograd er det let at glemme, at der jo ikke var nogen mandfolk i den by. De var sendt til fronten. Kønsrollerne var byttet om. Et stakkels mandfolk – lad mig bare kalde ham *stakkels*, jeg tænker ikke på mig selv – lærte hurtigt at gå midt på gaden. For

der var jo mange gadedøre, hvor der stod damer, som inviterede til en kop te, som nok kunne give anledning til nærmere bekendtskab.

Og de sad på hotellerne. Det var vidt forskelligt fra, hvad man ellers var vant til rundt omkring, hvor det, tør jeg nok påstå, ellers er mandfolkene, der jagter kvinderne. Men her var det så sandelig kvinderne, som var på jagt efter mændene. Det kan måske have sin charme en kort tid, men den forsvinder nu hurtigt.

Kapitel 15

Næste morgen spadserede jeg fra mit hotel, der lå ved Isakkatedralen, hen til banegården, hvorfra toget gik til Finland klokken syv om morgenen. På banegården traf jeg en hollandsk familie. Manden var embedsmand ude i Ostindien, han havde sin kone med og en ung, malajisk pige. De skulle hjem til Holland og spurgte, om de ikke måtte følges med mig.

„Det må I da gerne,“ svarede jeg, „men jeg bliver et par dage i Stockholm, for jeg skal ekviperes. Jeg har en onkel i Malmö. Ham ringer jeg til, så vil han sende mig penge, så jeg kan købe noget tøj i Stockholm. Jeg trænger til at komme til at ligne et ordentligt menneske.“

De ville forfærdelig gerne også blive et par dage i Stockholm.

Om natten afstod han og jeg vore sovepladser til en ung dame, der rejste med tre små russiske børn, der skulle til Stockholm. Deres far var en højtstående embedsmand i Rusland, og deres mor var flygtet til Stockholm, hvor hun boede på Strandhotel. Derfor sad hollænderen og jeg og snakkede hele natten, og jeg fortalte ham, at vi, når vi kom til Stockholm, skulle indkvartere os på et hotel lige over for stationen. Så skulle jeg købe tøj, og så skulle jeg op og bade i den store badeanstalt på Kungsgatan.

Det ville han forfærdelig gerne være med til. Bare de måtte følges med mig, da de ikke forstod svensk.

Vi kom til Stockholm, gik over på hotellet og fik værelser og noget godt at spise. Klokken blev ét, og da jeg havde fået telegraferet penge fra min onkel i Malmö, sagde jeg, at nu skulle vi gå op på Kungsgatan og købe tøj og derefter på det store *Centralbadet* i Stockholm.

„Men,“ sagde jeg – og det fremhævede jeg flere gange for dem, „I skal vide, at på en badeanstalt i Sverige er der *kun* kvindelig betjening. Når I skal have et bad, følger der en dame med, som sørger for, at man bliver skrubbet og skuret på ryggen og hvor det ellers er nødvendigt. De kender ikke til andet i Sverige og Finland.“

Det morede de sig forfærdeligt over, navnlig hollænderen, som syntes, at det var en fantastisk idé.

Vi kom op til Centralbadet; damerne gik til højre, og til venstre gik hollænderen og jeg. Da vi lukker døren op, står der en seks-otte store, tykke madammer derinde med korslagte arme og siger „Stig på.“

Hollænderen blev forskrækket, men jeg trak ham med. Vi fik hver vor lille kabine og måtte af med tøjet, og blev så trukket ind under koldt vand og varmt vand og blev endelig lagt op på hver sin marmorbriks og skuret og skrubbet. Der stod to madammer ved hver briks med en spand med sæbelud og med træuld, og jeg skal love for, at de skurede os. Da vi var blevet så rene som små englebørn, blev vi bragt tilbage til vores kabiner, blev pakket ind i varme tæpper og fik et stort glas portvin. I mellemtiden var vores tøj blevet vasket og rensset og strøget – vi havde jo været under behandling i tre timer – og så sov vi en times tid.

Det var blevet henad seks om aftenen, da vi vågnede og kom i tøjet. Da vi lukkede døren op for at gå ud, stod fruene og den unge malajiske pige lige udenfor, og så disseher madammer derinde.

Hun skreg op:

„Hvad *De* vil, det må *De* selv om, men *min* mand skal *De* ikke bringe med til den slags!“

„Kære Frue,“ svarede jeg, „kom nu ned på jorden. Jeg har hele tiden fremhævet, at der kun findes kvindelig betjening på badeanstalter og badstuer i hele Sverige og Finland. De kan ikke bebrejde mig noget som helst.“

„Jamen *MIN* mand – “ og så videre. Vi kom hjem på hotellet og fik noget at spise, og hun blev ved. Da klokken var blevet otte, sagde hollænderen:

„Sig mig, Jung, har vi nu ikke hørt nok på det? Skal vi ikke gå i byen?“

Så gik vi i byen, men vi kom da hjem inden solen stod op. Og så blev der ikke talt mere om den badeanstalt.

Men sytten år senere kommer jeg til Java, og kommer i Batavia ind på museets kontor for at tale med nogle herrer om nogle ting, jeg skulle have med hjem til Danmark. En høj nydelig dame kommer hen til mig og siger: „Goddag, hr. Jung, tak for sidst.“

„Goddag, Frue. Undskyld, men har vi truffet hinanden før?“

„Stockholm,“ svarede hun, „men det taler vi ikke om hér!“

Sådan er skik og brug så forskellig rundt omkring i verden.

I toget traf jeg desuden en svensk juvelér, der hed Bolind. Han havde forretning i Petrograd. Jeg talte med ham; han var en meget charmerende ung mand, som havde været ovre i Petrograd for at tømme sin butik.

Der var to udenlandske juvelérer, der havde adgang til zarfamiliens juveler. Det ene var et fransk firma, Fabergé, og Bolind. Ikke én russisk juvelér havde adgang til smykkerne, da zaren ikke havde tillid til dem. Og med god grund!

Da jeg kom hjem fra Java i 1935, havde jeg en mængde slebne halvædelstene med mig, og jeg ville vise dem til en dansk juvelér i Bredgade. Han syntes, at det var morsomt at se dem, og mens jeg står og taler med ham, kommer der en dame og herre ind.

„Jeg vil gerne have lavet et diadem af dette her Storkors i diamanter til min kone,“ sagde manden. „Min bedstefar har fået det af Zaren.“

Han lukkede en æske op og juveléren kiggede på det.

„Jamen, det er jo ikke diamanter. Det er bjergkrystal.“

„Nej – Zaren har personligt givet det til min farfar, og det har ligget halvtreds år i en bankboks.“

„Ja,“ sagde juveléren, „men det skal De ikke lade lave et diadem af. De sten der er jo døde. Nu skal De se.“ Så tog han en æske og lagde nogle brillanter ved siden af Storkorset. „Kan De se – de lever. De andre sten er døde.“

„Jamen ... Zaren!“

„Zaren blev da altid snydt af sine juvelérer. Det ved enhver.“

Men Fabergé og Bolind stolede Zaren på, og Bolind fik reddet sine ting hjem.

Fra Stockholm tog jeg til Malmö, hvor jeg havde en moster og min onkel, som var meget søde og rare mennesker, og blev der et par dage. Derfra tog jeg hjem til min far.

Det havde været en ejendommelig tur med mange oplevelser, men jeg slap altså heldigvis igennem.

Efter 55 års forløb kom jeg tilbage til Petrograd, eller Leningrad, som det nu hedder, som rejseleder for Statsbanerne. Det greb mig at komme dér og bo på det hotel, hvor jeg for 55 år siden havde spist frokost sammen med Lind.

I 1917 var det et sted, hvor udenlandske diplomater og officerer mødtes for at spise. Vi var vel over hundrede mennesker oppe på tagterrassen hver dag for at spise frokost. Frokosten kostede to rubler, og så kostede vodka ekstra. Men så blev det forbudt at sælge vodka, for nu skulle vi til at være ædru, men det var ikke forbudt at *udskænke* vodka. Derfor lagde man en rubel ekstra på frokosten, der så kostede tre rubler, og så kunne man drikke så meget vodka, man ville.

Det var uden tvivl nogen meget interessante herrer, der kom dér; diplomater og officerer fra England og Frankrig og mange andre steder. Jeg syntes, nogle af dem virkede lidt luskede.

Vor Herre har jo en stor zoologisk have, og de mest ejendommelige eksemplarer deri er nok de tobenede.

Jeg har tit spekuleret på, hvorfor europæerne blev det man kalder „*tropeadel*“, så snart de kom til troperne. Det var jo europæerne, der havde magten. Det var dem, der bestemte, og dem, der stod i forreste række, for de havde viljen til at gennemføre det, de anså for rigtigt.

Det var dem, der lod urskoven fælde, og i stedet plantede kaffe, tobak, gummi og meget andet, der skaffede føden til millioner af tropefolk, der ikke selv havde den drift, der bragte dem ud over en primitiv livsform. Den havde de kendt i århundreder, og hvorfor ændre den?

Den gamle Sultan sagde engang til mig: „Hvide folk har en gift i blodet. De kalder den *energi*.“

Den opfattelse forklarede alt.

Den fornemme, gamle herre tænkte ikke på, at dér, hvor de hvide lever, skifter årstiderne, og at det er grunden til, at de er tvunget til at have energi-giften i blodet – ellers ville de dø af sult om vinteren. Tropefolkene kan så og høste på enhver årstid, så hvorfor skynde sig? Hvorfor

tænke på dagen i morgen?

Energien – giften i blodet – forlader ikke europæeren, når han går i land på den fjerne tropekyst. Han kan ikke iføre sig den indfødtes ham og lade solen stå op og gå ned uden at have udført dagens gerning. Han vil organisere og perfektionere.

Den hvide mand tænker i penge!

Det er denne mentalitetsforskel, der danner skellet mellem de to racer – den hvide og den farvede – og det er dén, der giver den hvide mand hans særstilling under ækvator.

Selv den groveste proletar eller mest frastødende plebejer er *herre* i det øjeblik, han sætter foden på tropejorden. Alt efter, hvor han går i land, lader han sig kalde *Tuan, Bwana, Mafuta, Massa*, eller *Sahib*; ord, der alle betyder det samme: *herre*. Fra nu af gælder det for ham ikke om at være det, han er, men det, han ønsker at være, *herre*.

Med bind for øjnene går han ind i en verden, der ikke er hans, men når han atter bliver seende, opdager han, at han har skiftet identitet. Han ligner ikke mere den almindelige borger i det land, han har forladt. Den hvide tropedragt er bekræftelsen på det, han har anet og håbet – han er blevet *HERRE!*

Ganske vist står den farvede i kultur og intelligens ofte langt over sin hvide herre, men de egenskaber bliver der ikke lagt vægt på – det er hudfarven, der er det afgørende. Og giften i blodet: Energien.

De forandredes i det sekund, de steg i land på den varme jord. Deres oprindelige *jeg* blev skubbet i baggrunden af tanken om, at nu gjaldt det om at være den bydende og ansvarlige. De var uægte og bar måske for at skjule deres usikkerhed og deres frygt for ikke at slå til, for der blev stillet store krav til „herrerne“ under ækvators

brændende sol.

I første række var der kravene fra aktionærerne i Europa, denne ukendte store masse, der opmærksomt fulgte aktiekurserne på børsen. Man havde votet skillingerne og ville ergo se dividende, og den afgang igen for en stor del af det arbejde, der blev præsteret på plantagen tusinder af kilometer borte i det ukendte, fremmede land.

Men det var ikke kun planterne, der led under utrygheden; det samme gjorde embedsmænd, officerer og handelsfolk. Usikkerheden gjorde dem egocentriske og neurotiske grænsende til det patologiske. Selvhævdende og bange for at vise deres ærlige ansigt og afsløre, hvor små de i virkeligheden var.

To lose face er vel den største skam, der kan overgå en europæer i Østasien.

Men for dem, der mistede energien, kunne det gå værre.

Lad mig bruge næste kapitel til at berette om en europæer, der ikke længere havde denne gift i sit blod.

Kapitel 16

Der levede en svensker, Karl-August Nilsson, på Sumatra. Myndighederne hjemme i Sverige havde i lang tid forgæves forsøgt at komme i kontakt med ham, da hans far var afgået ved døden, og man skulle have hans underskrift på et dokument, før han kunne få arven udbetalt. I månedsvis havde man bombarderet ham med breve, men uden resultat. Man anede ikke, om han var i live, og man anede heller ikke, om brevene nåede frem, men på en eller anden måde havde man fundet frem til min adresse. Jeg havde på det tidspunkt boet derude i en længere årrække, og nu sendte man mig dokumentet samt en anmodning om at opsøge manden og få hans underskrift derpå.

Jeg kendte manden af navn, men havde aldrig truffet ham. Det var der vist kun få, der havde. Han bestyrede en kaffeplantage højt oppe på en bjergskråning; han var en enspænder, der levede i total isolation.

Det var ikke uden interesse, at jeg så frem til besøget hos ham, for plantagen på bjerget måtte være meget forskellig fra dem, jeg var vant til at se i lavlandet. Jeg vidste, hvor hans plantage lå, men ikke hvordan, jeg kom derop.

Daggryet var lige brudt frem, da jeg begav mig af sted i min bil og nåede til en lille malajisk landsby, der lå ved bredden af en flod, som løb ud i Malakkastrædet.

Efterhånden, som lyset kastede en svag glans over

omgivelserne, vågnede landsbyens beboere. Barnegråd, hanegal og hundehyl forkyndte en ny dag. Kvinderne puslede ved bålene, hvor risen skulle koges, for det var deres arbejde.

En gammel malaj med hvid kalot på hovedet sad under en kokospalme, hvori hans store abe var krøbet op. Den havde en snor om livet, og ved at rykke i snoren gav malajen tegn til, hvilke kokosnødder aben skulle vride rundt, til de drattede ned på jorden.

Dagen i dag ville blive som dagen i går og som alle de følgende. Hér ændrede livsmønstret sig ikke.

Det havde regnet hele natten, og vejen var opløst i dybt mudder. Men chaufføren tog det med sindsro, og selv sad jeg og spekulerede på, hvem der var kommet på den forrykte idé at anlægge en kaffeplantage i denne afsides egn af landet.

Solen stod allerede højt på himlen, da jeg nåede en lidt større malajisk landsby, der var mit foreløbige mål. Byen var en behagelig overraskelse. Den var anlagt på et højdedrag et godt stykke over flodens niveau. Husene var af træ, hvidkalkede og med palmebladstage. Vejen, som førte gennem byen og dannede hovedgaden, var usædvanlig velholdt og ren.

Vi standsede foran en kinesers bod, og jeg gik derind. Den tykke, smilende *tauke* bød mig velkommen og spurgte, hvad jeg ønskede. Det var tydeligt nok ikke hver dag, der kom en hvid mand hér. Da jeg fortalte ham, at det var min hensigt at køre op til kaffeplantagen på den anden flodbred, så han betænkelig ud.

„Op til *tuan gemuk* – den tykke herre! Han er *gila* – forrykt.“

Han fortalte, at han en gang om ugen havde kontakt med plantagen, da han nærmest var at betragte som en agent, der modtog post og alt andet, der skulle derop. Et

par mænd fra plantagen sørgede for transporten.

Jeg så mig rundt i kineserboden. Det var påfaldende, så mange gode ting, der stod på hylderne, og noget forundret spurgte jeg, hvem der købte den europæiske konserver og spiritus her i urskoven.

„Jah – der er jo den tykke herre deroppe,“ svarede kineseren tøvende, som om han var bange for at afsløre en hemmelighed, „han køber især whisky, genever, gin og så det dér – “ han pegede på et par flasker med blå etikette „ – jeg ved ikke, hvad det er.“

Det vidste jeg: Cherry Brandy fra Peter Heering, og min undren blandedes med patriotisk stolthed.

Kineseren fortalte mig, at der i en landsby på den modsatte flodbred boede en mand, der havde en tohjulet vogn og en pony. Han ville sikkert gerne køre mig op til plantagen, selv om vejen var meget dårlig.

Jeg takkede for oplysningerne, og sagde til chaufføren, at han skulle vente, til jeg kom tilbage om eftermiddagen.

Nede ved floden fandt jeg den kinesiske færgemand, der skulle sætte mig over på den anden bred. Flodvandet brusede mellem vældige klippeblokke, men den unge kineser forsikrede mig om, at der ikke var nogen fare. Han kendte alle de farlige skær, og desuden var der malet øjne på bådens forstavn, så den kunne se, hvor den skulle sejle. Overfarten varede da også kun få minutter.

Landsbyen på den anden bred kunne slet ikke måle sig med den, jeg lige havde forladt. Den bestod kun af nogle få, primitive hytter, så jeg fandt hurtigt manden med køretøjet. Han ville gerne køre mig op til plantagen. Hesten var en ilter batakpony, der kun med besvær lod sig spænde for vognen. Jeg krøb op og spurgte kusken, hvor længe turen ville vare.

„Måske en time. Måske to. Jeg ved det ikke, før vi er kommet et stykke ind i skoven. Det har regnet oppe på

bjerget i nat, så vi skal nok gennem dybe mudderpøle, og det er tungt at trække for hesten.“

„Ja ja,“ svarede jeg. „Kniber det for hesten, holder vi et hvil. Og jeg kan da sagtens gå ved siden af vognen. Det skal ikke genere mig.“

Snart var vi inde i regnskoven. Vognen humpede og skumpede hen over trærødder og huller; nogen egentlig vej var der ikke tale om. Når jeg syntes, at hesten var ved at blive træt, gjorde vi holdt nogle minutter; jeg havde ikke hastværk, for besøget hos svenskeren kunne sikkert hurtigt overstås.

Efter en god times tid nåede vi ud på plantagens område, og da vi havde passeret broen over en strid bjergbæk, så jeg et hvidkalket hus på høje pæle midt i terrænet. Vi kørte derhen og standsede foran huset. Jeg gav kusken besked om at vente, til jeg kaldte på ham.

Jeg gik gennem det, der skulle gøre det ud for en have, op ad trappen til verandaen, og dér sad han, svenskeren i en stor flettet rottanstol foret med puder og tæpper. Ved første øjekast så det ud, som om han var vokset fast til stolen.

„Hvad ser jeg!“ udbrød han. „En hvid mand! Kære broder, kom nærmere.“

Det virkede, som om han genkendte mig, men jeg kunne ikke huske at have set ham før. Han var usoigneret med lange skægstubbe i det voksblege ansigt og tjavset hår. Hans beskidte, lasede undertrøje og gamle benklæder stod i skarp kontrast til mit hvide, uplekkede tøj. Hans store korpus var lasket, og ansigtet opsvulmet med rindende øjne.

„Hvor er det herligt at se dig!“ råbte han. „Så kan jeg for en gangs skyld tale mit eget modersmål. Sæt dig dér, kære broder, sæt dig dér.“

Han pegede på en stol, hvor der lå nogle gamle aviser

og kaldte på sin boy, for at han skulle komme med whisky og genever. Det drikkelige havde han nok af; det var værre med maden, men heldigvis havde jeg selv fourage med.

„Hvad skylder jeg æren af dit besøg?“ spurgte han. „Mit hus er jo ikke et sted, hvor man tilfældigt kommer forbi.“

„Jo, Kalle, jeg har fået brev fra et offentligt kontor i Sverige med en anmodning om, at jeg skulle tage op til dig for at få din underskrift på dette her.“

Jeg lagde en konvolut foran ham på bordet. Kalle tog brevet og åbnede det forsigtigt, som om det kunne være farligt. „Ser man det, ser man det,“ sagde han, „er man endelig kommet i tanker om at behandle mig anstændigt. Jeg ved jo at *gubben min* er død for næsten et år siden, og nu *kræver* man af mig, at *jeg* skal underskrive nogle papirer og sende dem tilbage. Man *kræver* det, forstår du! Hvad bilder de sig ind, de fyre? Ved de ikke, hvem Karl-August Nilsson er? Jeg finder mig ikke i, at man *kræver* noget af mig. Og så kunne de vel i det mindste underskrive brevene „med højagtelse“ eller „ærbødigst“, men så megen dannelse har de ikke. De er ikke rigtige svenskere. Men jeg er svensk af ublandet blod! Vi er ikke mange. Der var Gustav den Anden Adolf, Karl den Tolvte og *JAG!*“

Han rejste sig halvt fra stolen og skreg de sidste ord ud mod mig med tilbagekrængede læber.

„Såå, Kalle, hids dig nu ikke op,“ sagde jeg. „Vist er du af reneste svenske blod og en af de tre store, men nu skal du skrive under.“

Jeg pegede på en linie og tænkte: For himlens skyld, lad mig få det overstået i en fart.

Kalle dyppede en pen i en flaske blæk og prentede sit navn med store, klodsede bogstaver. I samme øjeblik, han var færdig, snappede jeg dokumentet og lagde det i

min mappe, mens han beholdt en kopi.

„Læs nu igennem, hvad du har skrevet under på,“ sagde jeg.

Han holdt brevet ud i strakt arm og læste langsomt.

„Va fa'en er det?“ råbte han pludselig. „Se her! Står der ikke, at jeg har arvet penge? Læs det og sig mig, hvad du får ud af det.“

Jeg læste hurtigt den kortfattede beskrivelse igennem.

„Jo, Kalle, der står, at du har arvet otteogtredive tusinde og trehundrede kroner.“

Jeg rakte ham dokumentet tilbage, men Kalle stirrede ængsteligt ud i luften.

„Det fatter jeg ikke,“ mumlede han. „Det er jo mange penge. Det havde jeg ikke ventet. Det er fordi de fyre derhjemme ikke kan skrive et ordentligt brev til mig.“

„Nu skal jeg nok sørge for, at dokumentet med din underskrift kommer videre,“ sagde jeg.

Kalles øjne var ikke længere hæftet på noget bestemt. Måske var han blevet usikker ved tanken om de mange penge.

„Nu skal jeg betro dig noget, som ingen anden ved,“ sagde han. „Nu kan min drøm gå i opfyldelse, for nu får jeg penge. Nu skal jeg forbavse verden! Jeg vil forlade ensomheden og de gamle kannibaler, der bor her omkring mig. Jeg aner jo aldrig, hvornår de skærer hovedet af mig. Men hør nu her, kære broder, jeg skal betro dig noget, og du er den første, jeg siger det til.“

Han lænede sig frem mod mig for at hviske mig hemmeligheden i øret, og jeg mærkede hans stinkende genevånde.

„Jeg har en bog, som du sikkert ikke kender. Den handler om *diamanterne* i Sydafrikas blå jord. Den er skrevet på hollandsk, og den afslører det hele. Når man har den bog i hånden, kan man finde diamanter. I A-

frikas blå jord ligger rigdommen og lykken, og dér vil jeg ned. Det har været min drøm, siden jeg fik den bog i hånden, og nu går drømmen i opfyldelse.“

„Udmærket, Kalle,“ sagde jeg.

„Jeg vil selv lede minerne i Sydafrika. Jeg skal samle diamanter i tusindvis. Jeg bliver rig – rig – rig! Og så vil jeg vende hjem til mit gamle fosterland, og dér vil min anden store drøm gå i opfyldelse. Se dér.“

Kalle pegede mod en ramme, der hang bag ham på væggen. Der var hverken billede eller glas i rammen, men på den grå karton havde han skrevet med store, klodsede bogstaver:

ULLA, MIN ULLA – – – MIN LÄNGTAN

„Ser du, broder, det er min drøm. Min evige længsel, min Ulla, *min* Ulla. Du forstår vel, broder, at jeg ikke slæber min svenske Ulla her ud i urskoven, for her bliver kvinder forrykte af angst og hjemvé og må sendes tilbage som vanvittige vrag. Men når jeg kommer hjem som den store diamantkonge, måske verdens største, da kommer Ulla ind i mit liv. Det er min længsel efter hende, der har holdt mig oppe i alle disse år, min Ulla, min Ulla.“

Vi sad tavse nogle minutter, indtil jeg spurgte:

„Har du ikke et fotografi af Ulla?“

„Et fotografi? Nej, hvem fa'en er Ulla? Jeg kender hende jo ikke, jeg skal først hitte hende hjemme i Sverige, og det gør jeg den dag jeg betræder Sveriges jord som den store diamantkonge. Min Ulla, lys, stor og stærk og duftende af Sveriges skove.“

Nu var Kalle blid og sentimental. Han græd. Jeg følte mig forlegen. Hvad skulle jeg sige til manden?

„Der er endnu en kvinde, der betyder uendelig meget for mig,“ sagde han endelig og drejede en lille fotografiramme på bordet om mod mig. Også denne ramme var uden billede og glas, men på et stykke papir, der var

stoppet ind i rammen, havde han skrevet:

M A M A

„Det er min Mamas portræt. Kan du forstå det?“

„Nej, det kan jeg ikke,“ sagde jeg, „for der er jo ikke noget portræt.“

„Jo, der er. Jeg ser hende, men du forstår det ikke!“ råbte Kalle og kom under knagen og bragen op fra stolen. Han gjorde tegn til at jeg skulle følge efter og vraltede besværligt ned ad verandatrappen.

„Se hér,“ sagde han og pegede på et lille trækors, der var stukket ned i et blomsterbed foran huset. På korset stod med sort maling:

M A M A

„Det er min Mama. Hun døde, da jeg blev født, så mit liv er en direkte fortsættelse af hendes. Ofte har jeg funderet over, om jeg er Kalle, eller jeg er Mama. Jeg ved det ikke med sikkerhed, for der sker uforklarlige ting her i bjergene. Ting, som I dernede i lavlandet ikke aner noget om. Dét er portrættet af min Mama, og det tager jeg med mig, for det skal stå i Sydafrikas blå jord.“

Han svajede faretruende og måtte gribe fat i min arm.

„Og så kan jeg betro dig, du dansker fra lavlandet, at i måneklare nætter, når de flyvende hunde i tusindvis stryger over skovene, og jeg stiller mig her ved Mamas kors, så står hun pludselig ved min side, en ung, smuk, blond kvinde, og hun hvisker med sin milde stemme: Kalle, min dreng, nu er det vor, og ikke menneskets time. Gå ind og læg dig. Fatter du nu, at min Mama lever? Jeg er bange for hende. Jeg kan ikke forklare hvorfor. Men efter mit møde med Mama kommer angstens tvivl, og jeg spørger: Er Mama og jeg én person, eller er vi to?“

Jeg måtte tage et solidt tag i ham, for han svajede frem og tilbage.

„Hør nu, Kalle,“ sagde jeg. „Jeg tror, det vil gavne dig

at komme lidt oftere ned til plantagerne i lavlandet. Du lever isoleret heroppe, og det tåler vi europæere ikke. Husk det. Gå nu op i huset, Kalle, så kigger jeg lidt på plantagen, inden jeg kører hjem for at afsende dit brev.“

Jeg gik ikke langt, men det jeg så, var en parodi på en plantage sammenlignet med, hvad jeg var vant til at se.

Da jeg kom tilbage til huset for at tage afsked, spurgte jeg, hvad det var for en ejendommelig måde, han havde kantet sine blomsterbede og græsplænen på.

„Den kender du ikke,“ sagde Kalle og så stift på mig, „og alle de andre nede i lavlandet kender den heller ikke. Det er tomme flasker, der graves ned i jorden med halsen nedad. Bedet ovre til højre er flasker fra for tre år siden, bedet til venstre er flasker fra for to år siden, og græsplænen foran huset er flasker fra sidste år. Det er en genial idé jeg har fået. Terrænet her skråner, og regnen ville skylle muldlaget bort, dersom jeg ikke satte flaskerne ned. Nu fik du lært det.“

Jeg nikkede lærevilligt.

„Og jeg kan betro dig en anden genial idé. Jeg har diskuteret den med de rige tobaksplantere nede i Deli, men de fjolser vil ikke betale mig for den. Jeg ved, at den tørre, varme vind – *bohorok* – som ødelægger tobakken, opstår heroppe, og jeg tilbød at bygge et hegn, som kunne standse den hér, når den kommer susende oppe fra bjerget. Men I lavlandsbønder har ikke andet i hovedet end aktiekurserne på Amsterdams børs og jeres tantieme. I vil hellere tage chancen med *bohorok* end at betale mig for at standse den.“

Der var gået et par timer, siden jeg kom, så hesten måtte være udhvilet.

„Jeg har lang vej hjem,“ sagde jeg, „og jeg vil gerne være hjemme, inden det bliver mørkt.“

Jeg vinkede til kuskens, og et øjeblik senere holdt vog-

nen foran huset. Hesten var utålmodig, og det var jeg også. Jeg måtte tilbage til den rigtige verden, hvor de sveddryppende plantere forsøgte at varetage plantagens og aktionærernes ofte modstridende interesser.

„Nu skal du have tak for i dag, Kalle,“ sagde jeg. „Og så må du love mig, at du for fremtiden *åbner* de breve, du får fra Sverige, og at du *svarer* på dem. Ellers får du måske ikke din arv udbetalt.“

„Hvis du synes, det er klogt, vil jeg gøre det. Og så skal du have tak, kære broder, tak fordi du kom, og tak fordi du vil hjælpe mig. Vi vil mødes igen, vi vil mødes i Sverige, når du og jeg begge er vendt tilbage til Europa. Min adresse kan du let få, for alle i Sverige vil vide, hvor diamantkongen Karl-August Nilsson bor. Og dér skal du få hilse på – “ Kalle løftede armen „ – Ulla, min Ulla – – – min längtan!“

Kapitel 17

En dag måtte min kone og jeg sætte punktum for vores tilværelse på Sumatra. Det gjaldt børnenes fremtid. De to ældste var på en hollandsk kostskole i en lille by i bjergene, og vi så dem kun i weekenden. Vi havde ingen indflydelse på deres uddannelse og opdragelse, og børnene og vi blev fremmede for hinanden. Vi ønskede ikke, at de skulle blive tropebørn uden fædreland, så derfor besluttede vi at sige tropelivet farvel og rejse hjem.

I marts 1929 kom vi tilbage til Danmark.

Det var en brat overgang, især for børnene. De kom i en dansk skole, og dansk var nok det sprog, de talte dårligst. Min kone var født i Rusland; hendes far var svensk forretningsmand og hendes mor dansk. Derfor talte børnene svensk med deres mor, hollandsk i skolen og tysk med deres tyske og schweiziske kammerater, malajisk med befolkningen og dansk med mig, der dog ikke havde haft megen tid til at tage mig af den side af deres opdragelse.

Jeg skulle selv prøve at starte på en ny tilværelse, for jeg havde ikke kunnet lægge så meget til side, at jeg kunne trække mig tilbage og trille tommelfingre. Jeg forsøgte mig med forskellige agenturer, men det var, som om alt smuldrede mellem fingrene på mig. Tab, tab og atter tab.

Det var dårlige tider. Tilværelsen var blevet en kamp for at overleve, men takket være min kones og min egen

optimisme kom vi helskindet også gennem den periode.

I 1933 kom en af mine gamle venner fra Sumatra hjem på ferie. Han blev så begejstret for det system, der dengang kaldtes *Polyfoto*, at han købte eneretten for Malaja og Hollandsk Ostindien, og bad mig varetage agenturet. I november 1933 rejste jeg derfor til Java for at bo i Batavia – det nuværende Djakarta, hvor jeg gik i land 2. januar 1934.

Men det var straks tydeligt at se, at der var sket en stor forandring i løbet af de få år, jeg havde været hjemme. Også her truede fattigdommens spøgelse. England var gået fra gullet, og Javas største indtægtskilde, sukkeret, var næsten forsvundet, da man også var begyndt at dyrke sukker i Forindien, og hentede de dygtigste plantere fra Java, hvor man også overtog fabrikkerne. I Kina og Japan dyrkede man sukkerroer, så disse lande næsten var blevet selvforsynende.

I Batavia alene fandtes der omkring 500 arbejdsløse europæiske sukkerplantere. De boede i et nedlagt hotel og fik hver halvanden krone om dagen af *Frelsens Hær*. For dem var på tragisk vis drømmen om at få adgang til Insulindes rigdomme bristet.

Under de forhold var det naturligvis håbløst at få noget så ligegyldigt som en fotografisk forretning til at trives.

En dag kom et par raske, unge mænd til mit hotel, temmeligt råbende og rundhændede. Det var to tyske nazister. Den ene blev boende, mens den anden flyttede hen på et andet hotel.

En aften kom jeg i snak med fyren, som fortalte, at de var kommet til Batavia for at købe guldminer.

„Guldminer!“ udbrød jeg. „Vrøvl! Dem køber man ikke på gaden i Batavia, men på børsen i Amsterdam.“

Nødtvungent indrømmede han, at de også havde an-

det på programmet. De skulle forsøge at sælge våben, men deres hovedopgave var at købe det store nyhedsbureau *Aneta*. Dets ejer var for nylig blevet dræbt ved et flystyrt i Arabien, og nu ville familien afhænde bureauet. Med det bureau på hånden ville nazipartiet få en vældig magt i Østasien, hvor bureauet skulle fungere som propagandacentral.

Jeg sørgede for, at tyskeren fik mere end nok at drikke. Da han endelig var forsvundet op på sit værelse, kørte jeg klokken halv tre om natten ned til en af mine venner, vækkede ham og fik ham sat ind i situationen. Han fik mobiliseret de implicerede, og næste morgen klokken syv underskrev Generalguvernøren et dekret om, at kun hollandske statsborgere kunne overtage *Aneta*.

Om aftenen kom den højtrøstede tysker ind på hotellet og satte sig ved mit bord. Jeg spurgte, om han havde tænkt sig at blive længe endnu.

„Nej,“ udbrød han rasende. „En eller anden sjuft har ødelagt min forretning her.“

Han anede tydeligt nok ikke, at det netop var „sjuften“ han sad og skålede med!

Jeg blev også antastet af en nobel herre, som tilbød mig salget af kokain i hele Skandinavien. Selv varetog han Middelhavsområdet, der gav ham nok at gøre i vintermånederne. Jeg fik en række instruktioner og ville til en begyndelse få udleveret 27 kilo ren kokain.

„Hvis jeg indlader mig på det, kan jeg vist vinke farvel til at sove trygt om natten,“ sagde jeg.

„Hvis du har samvittighed, kan jeg ikke bruge dig,“ svarede han, så jeg blev altså aldrig kokainrepræsentant i Skandinavien.

Forholdene blev værre og værre. Til sidst sagde Batavias kommandant, Oberst Pesman, til mig: „Rejs hjem til dit fædreland. Vi kan have verdenskrigen om to år, og

vi har den med sikkerhed inden fem.“

Det kom desværre kun til at passe alt for godt, og han døde i en japansk koncentrationslejr.

Jeg besluttede mig til at følge hans råd og nåede hjem den 31. august 1935.

Nu gik det bedre at finde arbejde. Blandt andet holdt jeg foredrag i radioen. Det var magister Jens Rosenkjær, der lagde beslag på mig, helt ind i krigsårene, indtil „Herrefolket“ opdagede, at jeg var en *Schuft*, hvorefter jeg fik *Berufsverbot*.

På det tidspunkt havde udlandsdanskernes forening *Dansk Samvirke* bedt mig om at lede støttee arbejdet for de herboende udlandsdanskere, der plejede at få penge fra udlandet. Det var et stort arbejde, der naturligvis blev stærkt udvidet efter krigens ophør, hvor vore landsmænd i hundredvis kom hjem fra fjerne lande, blandt andet Østasien. Pengene kom fra foreningens medlemmer og ingeniørerne Per Kampmann og Jørgen Saxild fra KAMPSAX.

Jeg var også involveret i Hollandshjælpen, og i slutningen af 1945 trådte jeg ind i *Dansk Røde Kors*. Det var slid døgnnet rundt. Man skulle bruge penge, mange penge for at hjælpe det lidende og ødelagte Europa. Skønt toggangen var elendig, fór jeg land og rige rundt og slog på propagandatrommen, viste film og skaffede annoncer til tidsskriftet.

Jeg blev omkring sytten år i Dansk Røde Kors' tjeneste.

I 1958 bad D.S.B. mig så om at blive rejseleder. Det var året for Verdensudstillingen i Bruxelles, og mange ønskede at rejse derned. Jeg havde ikke megen tid tilovers, men påtog mig dog to ture.

Året efter henvendte de sig igen til mig. Det var navnlig Holland, det drejede sig om, og jeg taler naturligvis

hollandsk.

Da jeg i 1963 forlod Dansk Røde Kors, fik jeg mere tid til min rådighed og ledede mange rejser i Holland, Belgien, Østrig og Tyskland.

I 1966 døde min kone efter lang tids sygdom. Det var et hårdt slag for mig. Jeg blev alene og gruede for ensomheden og følelsen af at være overflødig.

Men overflødig var jeg ikke længe, for det er et hårdt arbejde at være rejseleder. Har man ikke humoristisk sans, skal man holde sig fra det job, for gennem det lærer man sine medmennesker at kende fra en helt ny side.

Man siger, at en rejseleder kan være sikker på at komme i Himlen, da han her på Jorden har været i Skærsilden, og det er en trøst. Den værste prøvelse er naturligvis, når en deltager bliver alvorligt syg, kommer på hospitalet og ikke kan sproget.

Det næstværste er når en af dem bliver angrebet af forelskelse. En mand har fundet jordens dejligste kvinde i en sidegade til Kurfürstendamm, og kan rejselederen nu ikke hjælpe ham? Eller et par ældre ungmøer er dumpet ind på en restaurant, hvor en ungarsk violinist går rundt blandt publikum og med smægtende toner bøjer sig over dem. Kan rejselederen ikke få ham til at begynde klokken syv? De kan umuligt vente helt til klokken ni! Og i parentes bemærket har musikeren forstået at gøre damerne begribeligt, at det ikke er gratis at blive tilbedt på violin.

Eller der dukker en rigtig kværlulant op og ødelægger hele turen, fordi de kontinentale rundstykker om morgenen ikke er som rundstykkerne i Søllerød: „Det skal der blive skrevet om i avisen!“

Men alt i alt var det pragtfuldt at træffe de mange glade mennesker og tage dem med på museum og fortælle dem om landets historie og kultur. Jeg spurgte

engang en gruppe på hjemturen fra Paris, hvad der havde været deres største oplevelse. Det énstemmige svar lød: „Da vi fik frikadeller med rødkål, brun sovs og kartofler.“ Da følte jeg mig blandt landsmænd! Versailles, Louvre og Eiffeltårnet havde nærmest været tidsspilde. Mon det er gået op for Paris' turistchef hvilket trækplaster han har i frikadeller og brun sovs?

Men nu har jeg lagt rejselivet på hylden, og jeg har derfor mere tid til at dyrke min store interesse, at holde foredrag rundt om i foreninger, og særligt for beboere på institutioner og plejehjem. Det er en glæde at kunne bringe afveksling i beboernes vist ofte ret ensformige tilværelse.

En dag må jeg vel sætte vandringsstaven i sin krog. Mine slægtninge ser med nogen ængstelse på min ubændige livsudfoldelse, men min arbejdsdag begyndte 1. maj 1904, og jeg har meget, der skal gøres endnu. Endnu ser jeg frem.

Mit liv har været rigt og mere afvekslende end de flestes. Jeg har levet under fremmede himmelstrøg. Jeg har set mennesker fødes og mennesker dø. Jeg har banet vej på steder, hvor ingen før har trådt. Jeg har følt jorden skælve under mig og har set ned i dens gule, giftige, boblende indre. Af Østens folk har jeg lært, at der er én følelse, der overgår alle andre: En mors kærlighed til sit barn. Den er fundamentet for menneskets beståen.

Men inden min arbejdsdag slutter, og jeg sætter mig ned for at se tilbage, vil jeg samle mine børnebørn og oldebørn, tage deres hænder og fremsige Halfdan Rasmussens vise:

Livet er en morgengave.
Sjælen er et pilgrimskor.
Der står krokus i min have.
Der står øller på mit bord.
Under himlen hænger lærken
som et fjernt, bevinget frø
for en lærke tænker hverken
på at kæmpe eller dø.

Vilhelm Jung er født 16. november 1888. Efter en uddannelse som boghandler, rejste han 1911 til Sumatra, hvor han var indtil 1929, da familien Jung vendte tilbage til Danmark af hensyn til de tre børns skolegang og uddannelse. I årene 1934-35 opholdt Vilhelm Jung sig på Java. Fra 1945-63 arbejdede han for Røde Kors og derefter en lang årrække som rejseleder for DSB.

Vilhelm Jung har gennem de seneste år været en meget benyttet foredragsholder og har været med i en del radio- og tv-udsendelser. Han er det ældste medlem af *Eventyrenes Klub*.

GYLDENDAL

1 hundredårige Vilhelm Jung fortæller med menneskelig humor og varme om sine mange natras plantager. Boghandlersønnen fra Skive dte som assistent i 1911, og som trediveårig sad 1 bestyrer på en af Sumatras gummiplantager r ndvis af arbejdere under sig. Det var arbejdsma hårde år, men en tid rig på oplevelser. Vilhelm J og er, et åbent og nysgerrigt menneske, og når med et glimt i øjet at videregive sine oplevelser. Indlevelse og kærlighed til mennesker og lyser ud fra disse erindringsglimt fra et langt skifteligt liv.